

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 5 APRIL 1944

No. 1450

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052. IM 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38340. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-
park, Rotterdam (C.).

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's
f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

BERICHT

In verband met de a.s. feestdagen zal het eerstvolgende nummer een dag later verschijnen.

INHOUD:

	Blz.
Uniformiteit in het rekeningstelsel door Mr. B. Moret	180
Een internationale scheepvaartpool? door C. Vermey	182
De geldbesparingen in de oorlogseconomie door C. Goedhart	184
De zilverpolitiek sedert 1929 door G. J. H. de Graaff	187
De jongste agrarische ontwikkeling in Roemenië door L. J. M. van den Berk	189
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas — De Nederlandsche Bank	191

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt blijft de situatie nog steeds onveranderd. Het bedrag der „saldi van anderen", dat op den vóórlaatsten weekstaat van De Nederlandsche Bank een hoogterecord had behaald van f 726 miljoen, is deze week teruggelopen met f 160 miljoen. Deze daling is grotendeels het gevolg van de stijging van het saldo van het Rijk met f 131 miljoen en daarnaast van de steeds bij de maandswisseling plaatsvindende vermindering c.q. geringer dan normale stijging van de buitenlandsche wisselportefeuille, waardoor in de desbetreffende week vrijwel steeds het normale accres van de banklil ettencirculatie de saldi van anderen doet teruglopen, omdat het effect van die stijging op de geldmarkt niet gecompenseerd wordt door het accres van de buitenlandsche wisselportefeuille. Overigens is, ondanks dezen teruggang, het cijfer van de saldi van anderen nog steeds zeer hoog. In het eerste kwartaal van dit jaar beliep de stijging om en nabij de f 200 miljoen. Het agentschap van het Ministerie van Financiën heeft in den laatsten tijd, en vooral per 1 April, weer omvangrijke posten schatkistpapier afgegeven, mede in verband met den vrij grooten omvang van het tot verval gerakende papier.

Op de obligatiemarkt blijft de stemming onverminderd vast. Meer en meer obligaties hebben in den laatsten tijd den stopkoers bereikt.

De tweede uitzondering op de algemeen vaste stemming in de verslagweek vormen de 3 % grootboekinschrijvingen. De notering der certificaten van inschrijving, die op 18 Maart nog 99 beliepen en op 17 Maart 98, was in het begin van de verslagweek op 97½ gekomen, op welk peil ook de week werd gesloten. Gereleveerd zij, dat met betrekking tot de 3 % grootboekinschrijvingen besloten is om daarvan een bedrag tot maximaal f 100 miljoen verkrijgbaar te stellen. Sedert de jaren 1931 en 1932, toen in totaal een kleine f 60 miljoen van deze inschrijvingen nieuw werden gecreëerd, is geen nieuwe grootboekschuld meer afgegeven. Aangenomen wordt, dat het onderhavige besluit niet moet worden beschouwd als een principiële wijziging in de consolidatiepolitiek van de Schatkist, doch meer als een incidenteele maatregel om het aanbod in dit materiaal wat te verruimen. De ervaring heeft geleerd, dat in den loop der jaren vaak het aanbod in N.W.S. te klein was voor de vraag; er is immers naar dit materiaal voortdurend vraag voor voogdijbelegging, enz. De nieuwe inschrijvingen zullen dooreen leverbaar zijn met de oude. Vergelijkt men het rendement van deze inschrijvingen ad circa 3,1 % met dat op de 3½ % leeningen 1941—1943 ad circa 3,46 %, dan is het duidelijk, dat voor den normalen belegger de nieuwe inschrijvingen geen enkele attractie bieden, omdat, ondanks het kwasi perpetueele karakter van de N.W.S. en dus de betrekkelijk groote koersgevoeligheid in geval van rentestijging, het rendement belangrijk lager uitkomt dan dat op de andere in de laatste jaren uitgegeven staatsleeningen. De belangstelling voor dit materiaal zal dan ook waarschijnlijk beperkt blijven tot de groepen, die min of meer gebonden zijn aan dit soort belegging, en dit feit, gevoegd bij de omstandigheid, dat de overheidspolitiek duidelijk gericht blijft op het handhaven van een rentevoet van 3½ % als minimum kapitaalrente, kan dienen ter adstructie van de verwachting, dat het hier een eenmalige, dus incidenteele transactie zou betreffen.

UNIFORMITEIT IN HET REKENINGSTELSEL.

Het kort geleden verschenen boek van den heer P. Bakker, Chef van de Hoofdboekhouding van de Philips' Gloeilampenfabrieken, getiteld „Het Rekeningstelsel”¹⁾, is voor mij „aanleiding eenige beschouwingen te wijden aan de ontwikkeling, die het rekeningstelsel in de laatste tientallen jaren heeft doorgemaakt en speciaal daarbij na te gaan het streven om te komen tot grooter uniformiteit in het rekeningstelsel.

Onder het rekeningstelsel zou ik willen verstaan het samenhangend geheel der staten, waarin de bedrijfs-handelingen worden aangeteekend, volgens de specifieke eischen van het bedrijf en de bedrijfsleiding. Er is een beperkter opvatting, die het rekeningstelsel ziet als het geheel der rekeningen, zooals die in het grootboek der onderneming voorkomen. Het verschil tusschen beide opvattingen spreekt speciaal indien men bijv. denkt aan het geval van een fabrieksboekhouding, die haar gegevens ontleent aan de financiële boekhouding en dus een organisch deel van de administratie uitmaakt, doch die buiten het raam van het grootboek wordt gehouden.

Bij het streven naar uniformiteit in het rekeningstelsel moet men onderscheid maken tusschen interne uniformiteit en externe uniformiteit. Onder het eerste begrip verstaat men de uniformiteit in de administratieve verslaglegging binnen het kader van één onderneming of van een groep van samenwerkende ondernemingen, zooals bijv. bij een concern. In het tweede geval gaat het om de uniformiteit bij verschillende ondernemingen, die financieel of economisch niet aan elkaar gebonden zijn. Slechts met deze laatste gevallen wil ik mij nader bezig houden.

Vooraf echter nog een enkele opmerking. Naast de uniformiteit in het rekeningstelsel hoort men spreken over uniformiteit in de boekhouding en uniformiteit in de gepubliceerde jaarcijfers. Uniformiteit in de boekhouding is een onduidelijk begrip: men kan hieronder verstaan, dat alle ondernemingen een gelijk systeem van boekhouden moeten volgen. Zoo vindt men bijv. in de Verordening inzake Administratievoorschriften voor de leden der Hoofdgroep Industrie, verschenen in October 1943, in artikel 10 voorgeschreven, dat alle ondernemingen verplicht zijn de boekhouding volgens de dubbele methode te voeren. Wat dit punt betreft, zal men bij de ondernemingen, die boven een zekere minimum grootte zijn uitgegroeid, weinig verschil opmerken. Anders is het, indien men onder deze uniformiteit moet verstaan een volkomen gelijke wijze van verwerking van deze gegevens in de administratie, niet alleen wat betreft de rubricering, zooals deze door het rekeningstelsel plaatsvindt, doch ook wat betreft de methode van verwerking en de administratieve hulpmiddelen. In het algemeen zal men slechts zelden een zoo groote mate van uniformiteit wenschelijk achten.

Minder ver dan de uniformiteit in het rekeningstelsel gaat de uniformiteit in de jaarcijfers. Hier laat men de administratieve rubricering vrij, doch stelt slechts enkele eischen aan den vorm van de te publiceerende jaarcijfers, die in het algemeen minder gedetailleerd zijn dan de onderneming voor het eigen bedrijfsinzicht noodig heeft geacht. Een dergelijk geval van uniformiteit vindt men bijv. bij ons sinds vele jaren in de voorschriften ter uitvoering van artikel 27 van de Wet tot Regeling van het Levensverzekeringbedrijf, waarin zeer uitvoerig is aangegeven, in welken vorm de jaarcijfers der Levensverzekeringmaatschappijen moeten worden gepubliceerd. Ofschon dus het eene geval van uniformiteit belangrijk minder ingrijpend is dan het andere, zoo zijn deze toch alle uitingen van eenzelfde streven en als zoodanig is er dan ook tusschen de verschillende gevallen geen scherpe scheiding te maken. Soms wordt in dit verband gesproken van normalisatie in plaats van uniformiteit²⁾.

Wanneer wij de ontwikkeling, die het streven naar uniformiteit in het rekeningstelsel in den laatsten tijd heeft doorgemaakt, beschouwen, dan zijn de oorzaken, die deze ontwikkeling bevorderd hebben, ten deele van internen, ten deele van externen aard.

A. Interne oorzaken.

Onder de oorzaken van internen aard wil ik verstaan die, welke uitgaan van het bedrijfsleven zelf.

Van oudsher was het bedrijfsleven in Nederland zeer individualistisch georiënteerd. De ondernemingen waren over het algemeen van beperkten omvang en konden met eigen middelen worden gefinancierd. De meeste industriële ondernemingen in Nederland zijn voortgekomen uit de eenmansonderneming, de firma of de familievennootschap, waarbij de geldverstrekkers tezeldertijd de ondernemers waren of persoonlijk nauw daarmede verbonden waren.

Het tot 1939 geldende systeem van de Dividend- en Tantiëmebelasting stelde de ondernemingen, die gedreven werden in den vorm van naamlooze vennootschappen, in staat door reserveering van winsten de voor de bedrijfs-expansie benodigde middelen te vinden, zonder een beroep te doen op geldverstrekkers buiten den kring van de onderneming. Op het gebied van de industrie-financiering hebben de banken bij ons, bijv. in tegenstelling met Duitschland, een zeer onbeduidende rol gespeeld, terwijl de financiering, door middel van aandelen bij het groote publiek geplaatst, in het algemeen eerst dateert, wat de industrie betreft, van den tijd kort voor den eersten wereldoorlog af. De particuliere ondernemer, die dus zelf de kapitaalverstrekker was, voelde bitter weinig behoefte om buitenstaanders een inzicht in zijn bedrijf te geven, terwijl ditselfde ook gold voor de besloten naamlooze vennootschap. De vrees voor de concurrentie leidde er toe, dat men niet alleen afwijzend stond tegenover iedere publicatie van bedrijfsgegevens, doch ook, dat men tegenover eigen personeel de grootste geheimzinnigheid omtrent de oorzaken der behaalde resultaten wenschte te bewaren. Toen dan ook in 1928 de gewijzigde bepalingen omtrent de naamlooze vennootschap tot stand kwamen, was dit niet anders gegaan dan na hevigen strijd over het voorschrift tot publicatie van de jaarlijksche balans en verlies- en winstrekening en nadat de Minister verklaard had de kwestie van de publicatie opnieuw in studie te nemen: dit leidde tot de Novelle van 1929, waarbij de publicatieplicht niet van kracht werd verklaard voor de besloten naamlooze vennootschappen. En voorzover de vennootschappen tot publicatie hunner jaarcijfers verplicht zijn, zijn de in 1928 gemaakte voorschriften van dien aard, dat slechts enkele groepeeringsaan de actiefzijde der balans verplicht zijn voorgeschreven, terwijl omtrent de schuldenrubricering en de verlies- en winstrekening volledige vrijheid wordt gelaten en belangrijke problemen, zooals de vermelding van obligo's of de wijze, waarop deelnemingen bij andere ondernemingen moeten worden aangegeven, niet geregeld zijn.

Hierbij komt als tweede factor, dat het historisch gegroeide systeem van boekhouden in het algemeen niet bevorderlijk is voor een scherp inzicht in de oorzaken van de behaalde bedrijfsresultaten. Door de boekhouding wordt de voornaamste nadruk gelegd op het vasthouden der vermogenswaarden, waarbij men iedere complicatie in het rekeningstelsel zoekt te vermijden en de rekeningen zoo spoedig mogelijk saldeert, teneinde op eenvoudige wijze de resulterende winst of verlies in één bedrag vast te stellen.

Daar, waar de technische bedrijfsleiding de behoefte gevoelde aan resultatencijfers, gesplitst naar bedrijfsafdeeling of product, ondervond men in de meeste gevallen, dat de boekhouding deze onvoldoende of veel te

¹⁾ P. Bakker: „Het Rekeningstelsel”. Bedrijfseconomische Monographieën VII. H. E. Stenfort Kroese's Uitgevers-Maatschappij N.V., Leiden, 1944.

²⁾ Zoo in het artikel van den heer D. B. Baarslag in het nummer van 27 Januari 1943 van de „E.-S. B.”.

laat verstrekte, zoodat men er toe overging een eigen, geheel losstaande, fabricageboekhouding in te richten; die, door het verbroken verband met de financieele boekhouding, open stond voor het gevaar, dat de bedrijfsleiding in de kostprijsberekening of de bedrijfsverzichten met cijfers bleef werken, die door de werkelijkheid waren achterhaald.

De kentering, die in de boekhoudtechniek is ontstaan, is in het algemeen een gevolg van den uitgroei van het Nederlandsche industriele leven. De industrieën, die zich meer zijn gaan specialiseren of die in hooge mate gemechaniseerd zijn, worden belangrijk gevoeliger voor conjunctuurschommelingen en men gevoelt dus in toenemende mate de behoefte om door scherpe analyse der bedrijfsresultaten den gang van zaken op den voet te volgen en de bedrijfsefficiëncy te vergrooten: het bestaande rekeningstelsel voldoet niet meer, men komt tot een op de hoofdadministratie aansluitende fabrieksboekhouding en kostprijsberekening, eventueel gecombineerd met een systeem van bedrijfsbudgetteering. Hetzelfde geldt voor de onderneming, die zoo groot geworden is, dat de bedrijfsleiding onvoldoende overzicht heeft, en waar men de boekhouding wenscht te gebruiken als middel tot bedrijfscontrole en ter bepaling van de verantwoordelijkheid der afdelingsleiders.

De gevallen, dat de kapitaalverstrekkers, die bij de zeer kapitaalintensieve bedrijven niet meer gevonden kunnen worden binnen den kring der ondernemers en hun naaste vrienden, hun eischen stellen aangaande de te publiceren bedrijfsgegevens, zijn, naar mijn ervaring, tot nu toe uiterst schaarsch. Ook heeft het Nederlandsche bedrijfsleven tot nog toe gelukkig zelden den Staat aanleiding gegeven in te grijpen om de belangen der, door onjuiste bedrijfsvoorlichting benadeelde, aandeelhouders te beschermen.

Het gecompliceerder worden der marktverhoudingen heeft de producenten er vaak toe gebracht aansluiting te zoeken door overeenkomsten en kartels, waarbij het noodig bleek tot vergelijking der bedrijven in details te komen. In de meeste gevallen werden deze gegevens niet rechtstreeks aan de samenwerkende „concurrenten” verstrekt, doch werd hier een neutrale instantie ingeschakeld, maar deze behoefte aan bedrijfsvergelijking maakte toch een uitbouw en een uniformering van het rekeningstelsel van de samenwerkende ondernemingen noodig. Belangrijk is voorts het streven, vooral in middenstandskringen, om door het verzamelen van de kenmerkende cijfers van een aantal ondernemingen, behoorende tot één bedrijfstak, materiaal te verkrijgen, dat inzicht geeft in de economische positie van dien bedrijfstak en de leiders der bedrijven in staat stelt hun relatieve positie te bepalen. Ik denk hierbij speciaal aan de publicaties van het Economisch Instituut voor den Middenstand en de Nederlandsche Middenstandsbank.

B. Externe oorzaken.

Naast de oorzaken, uitgaand van het bedrijfsleven zelf, die tot grootere detaillering en uniformering van het rekeningstelsel geleid hebben, staat de invloed, die door de Overheid in deze richting wordt uitgeoefend.

Ik heb hiervoor reeds terloops aangestipt, dat de bepalingen, die de wetgever gemaakt had in 1928 bij de herziening van de bepalingen omtrent de naamloze vennootschappen, en die hoofdzakelijk waren ingegeven door den wensch om de crediteuren en, zij het ook in de tweede plaats, de aandeelhouders te beschermen, door voorschriften te geven omtrent de te publiceren jaarcijfers, van weinig ingrijpenden aard waren. Daarnaast waren in 1922 voorschriften uitgevaardigd voor de Levensverzekeringen, die inderdaad veel verder gingen en een belangrijke mate van uniformiteit in de te publiceren jaarcijfers meebrachten, doch hier gold het slechts een enkelen bedrijfstak. Het groote verzet, dat in Nederland

steeds gevoeld werd tegen ordenend ingrijpen van bovenaf, maakte ieder verdergaan in deze richting uiterst bezwaarlijk. Anders is dit geworden, toen door den teruggang van het economische leven en nog veel sterker door de oorlogsomstandigheden, ordeging door den Staat onvermijdbaar werd en de financieele en economische behoeften der gemeenschap niet langer toelieten het bedrijfsleven ongemoeid te laten.

Bij den invloed, die de Overheid op het bedrijfsleven uitoefent en die zich uit door administratieve voorschriften ter controle, moeten in de eerste plaats genoemd worden de eischen, die de belastingwetten stellen. Nadat eerst door de Omzetbelastingwet bepaalde, zeer eenvoudige, voorschriften gegeven waren omtrent de registrering der in- en verkoopfacturen, met aangifte van de liniaturen der verplichte registers, werd de invloed van den Staat op administratieve verantwoording der bedrijven grooter door de invoering van het Besluit op de Winstbelasting, kort daarop vervangen door het Besluit op de Vennootschapsbelasting. Hierbij kwam een einde aan het systeem van de Dividend- en Tantiëmebelasting, waarbij de fiscus zich afzijdig hield van een beoordeeling van de financieele resultaten van de naamloze vennootschappen en eerst zijn tol hief op het moment, dat uitkeering van winst plaatsvond; van nu af aan werd de fiscus de grootste deelgerechtigde in de winst van de naamloze vennootschap en ging hij dus een belangrijk woordje meespreken in de resultatenbepaling en in vragen omtrent de waardeering der activa, de toelaatbare afschrijvingen en reserveeringen, de opvoering van bepaalde uitgaven als bedrijfslasten en andere vraagstukken, die nu aan het oordeel van den fiscus werden onderworpen.

In de tweede plaats moet het feit worden genoemd, dat het inzicht gegroeid is, mede beïnvloed door den druk der omstandigheden, dat de belangen der gemeenschap een ingrijpen van den Staat in het bedrijfsleven noodig maken. In verband daarmee valt te denken aan het ingrijpen van de Overheid in de prijsvorming en daarmee samenhangende prijscontrole, loonregelingen, grondstofvoorziening, bepalingen omtrent uitbreiding en inkrumping der industrie, enz. Het streven der Overheid dient er, juist in schaarschtetijden, op gericht te zijn de beschikbare productieve krachten zoo efficiënt mogelijk te gebruiken, door onnoodige concurrentie uit te schakelen en de efficiëncy der bedrijven te vergrooten en hier valt het belang van de Overheid met dat van den individueelen ondernemer samen.

En tenslotte dient er op gewezen te worden, dat de Overheid, door groote opdrachten, vaak tot den belangrijkste of den eenigen afnemer van industriele bedrijven is geworden. En speciaal in de gevallen, waar het vervangingsartikelen of nieuwe fabricagemethoden betreft, ontvangen de producenten deze groote staatsopdrachten met een zekere reserve. Immers, de vervaardiging van vervangingsartikelen of de toepassing van nieuwe fabricagemethoden brengt uit den aard belangrijke risico's en kosten mede, terwijl de omvang der opdrachten onzeker is en de ondernemers zijn dan ook alleen bereid deze opdrachten te aanvaarden, indien de Overheid hen deze kosten garandeert. Op deze wijze treedt de Overheid in de plaats van den ondernemer en de individueele fabrikant wordt teruggedrongen tot dengene, die zijn installatie en ervaring tegen een bepaalde vergoeding verhuurt. Doch het is te begrijpen, dat in deze gevallen de Overheid door voorgeschreven calculatieschema's en bedrijfsverzichten de in rekening gebrachte prijzen in de hand wenscht te houden.

De belangen, die de Overheid gekregen heeft bij het bedrijfsleven, maken een systeem van controle noodig. Het is theoretisch denkbaar dit uitsluitend te doen door een groot corps van controleerende ambtenaren, doch bij de veelheid der bedrijven en de gecompliceerdheid der te controleeren materie is het niet mogelijk hiervoor vol-

doende geschikte krachten te vinden, terwijl ook de hooge kosten van controle en de snelheid, waarmede de resultaten bekend moeten zijn, het wenschelijk maken andere wegen in te slaan. Zoo is het te begrijpen, dat door verschillende overheidsinstanties voorschriften zijn gegeven, waaraan de door haar te controleren administraties moeten voldoen, teneinde hierdoor een bedrijfsvergelijking met overeenkomstige bedrijven mogelijk te maken. En indien men de zekerheid heeft, dat de te vergelijken gegevens inderdaad op gelijke wijze zijn verkregen en homogeen zijn, kan de bedrijfsvergelijking ons op eenvoudige wijze opmerkelijk maken op de eigenaardigheden van een bepaald bedrijf, die dan nader onderzocht dienen te worden.

Administratieve voorschriften omtrent de gewenschte rubricering der resultaten zijn een eerste eisch om tot het voor de bedrijfsvergelijkingen benodigde materiaal te komen en zoo is het te begrijpen, dat de Overheid en haar organen naar dit middel grijpen om de noodige uniformiteit te krijgen in het materiaal, dat door haar beoordeeld moet worden.

Hierbij dient echter te worden bedacht, dat de Overheid door deze voorschriften niet alleen er naar streeft haar eigen belangen te dienen, doch tevens de overtuiging heeft, dat een betere administratie het inzicht in den bedrijfsgang voor de bedrijfsleiding zelve vergroot en dat dus daardoor de efficiëncy der bedrijven vergroot kan worden, waardoor uiteindelijk tenslotte de gemeenschap wederom gebaat wordt.

In een volgend artikel hoop ik na te gaan, wat op dit gebied in Nederland aan voorschriften is verschenen.

Mr. B. MORET.

EEN INTERNATIONALE SCHEEPVAART-POOL?

Reeds eerder¹⁾ hebben wij de aandacht gevestigd op de vele en velerlei problemen, voor welke oplossing het reederijbedrijf zich na den oorlog geplaatst zal zien. Het kan dan ook geen verwondering wekken, dat men zich reeds thans in de kringen der belanghebbenden bezighoudt met de verschillende vraagstukken, die op het oogenblik, dat de vijandelijkheden tot het verleden behooren en de balans kan worden opgemaakt, in hooge mate actueel zullen zijn.

Het internationaal karakter van het reederijbedrijf brengt mede, dat een regeling, wil zij doeltreffend zijn, met de belangen van alle bij de wereldscheepvaart betrokken landen rekening moet houden. Een veelomvattende en moeizame taak, die, wil zij naar behooren worden verricht en blijvend vruchten afwerpen, hooge eischen zal stellen aan den gemeenschapszin, aan het verantwoordelijkheidsbesef en aan het begrip voor den nood — het woord is waarlijk niet te sterk — van den na-oorlogstijd. Zouden de landen, welke rol ook op scheepvaartgebied belangrijk zal zijn, zich allereerst en allermeeft laten leiden door chauvinistische motieven, door een even kortzichtigen als heilloozen zucht naar overheersching met voorbijzien van gerechtvaardigde wenschen van door den oorlog zwaarder getroffen, dan zal een voor den wederopbouw van den wereldhandel funeste rivaliteit met alle daaraan verbonden noodlottige gevolgen voor onze economische samenleving het onvermijdelijk gevolg zijn.

Het spreekt vanzelf, dat van zoodanig internationaal overleg geen sprake kan zijn zoolang de verbindingen tengevolge van den oorlog gestoord blijven. Dit neemt niet weg, dat in eigen kring nuttig voorbereidend werk kan worden verricht; dan kan het resultaat van eigen, nauwgezette bestudeering der verschillende problemen straks getoetst worden aan de conclusies der anderen.

¹⁾ Zie „De Scheepvaart” in „E.-S.B.” van Juni 1943.

„Du choc des opinions jaillit la vérité” en zoo kan, met men zich waarlijk bewust is van en geleid wordt door den wensch om een concrete bijdrage te leveren voor het herstel van de wereldwelvaart, vruchtdragende arbeid worden verricht.

Op de uitzonderlijke betekenis van een goed functioneerend internationaal reederijbedrijf voor de wereldhuishouding kan nauwelijks genoeg nadruk worden gelegd. Onderlinge rivaliteit, miskenning van de primaire eischen, waaraan de exploitatie eener handelsvloot moet voldoen, leiden — de vooroorlogse jaren hebben dit op even duidelijke als pijnlijke wijze gedemonstreerd — tot ontwrichting niet slechts van het bedrijf zelf, maar oefenen een even noodlottigen invloed uit op den wereldhandel. Wij maken ons dan ook waarlijk niet aan overdrijving schuldig, indien wij stellen, dat „het” probleem der internationale scheepvaart mede één der belangrijke vraagstukken is met welke oplossing bij de toekomstige regelingen ernstig rekening dient te worden gehouden. Vroegere pogingen, om tot een internationale regeling te komen, hebben steeds weer gefaald.

Onderscheid dient te worden gemaakt tusschen lijnbedrijf en algemeene vrachtvaart. In tegenstelling toch met laatstgenoemde categorie, waar, behoudens een enkele schuchtere poging als vaststelling van minimumvrachten van eenige afluadcentra in tijden van uitgesproken malaise op de vrachtenmarkt, waarvan vóór den oorlog met name de Laplata-markt bij herhaling heeft blijk gegeven, van samenwerking geen sprake was, kent het lijnbedrijf de zgn. vrachtenconferenties en „pools”. Hierdoor wordt stabiliteit van het vrachtenpeil verzekerd, behoudens pogingen, af en toe door „nieuw-komers” op bepaalde trajecten ondernomen, om een aandeel in het vervoer op zoodanige trajecten te verkrijgen. Voozoover deze pogingen, die aanvankelijk met scherpe concurrentie gepaard gaan, niet resulteren in een opgeven der plannen, leiden zij — en dit zal het geval zijn, indien de rivale over schepen en voldoende strijdfondsen beschikt — tot opneming in de bestaande „conferentie”. Ook de tankvaart kende vóór den oorlog samenwerking in internationaal verband; wij herinneren aan den internationalen tankerpool, die in de praktijk zijn nut heeft bewezen²⁾.

Wanneer wij in deze beknopte beschouwing een oogenblik stilstaan bij de algemeene vrachtvaart, willen wij hiermede allerminst te kennen geven, dat er geen andere, even belangrijke, scheepvaartproblemen na den oorlog om een oplossing vragen. Daar zijn, om slechts enkele brandende vraagstukken te noemen, de na den oorlog te verwachten ontwikkeling der wereldluchtvaart, de noodzakelijke vervanging der verloren gegane tonnage, de verwerving eener eigen handelsvloot in verscheidene landen, die voor hun overzeesch vervoer weleer op de diensten van anderen waren aangewezen, de krachtige uitbreiding in sommige landen — men denke o.a. aan den scheepsbouw in de Vereenigde Staten — en gevoelige vermindering der handelsvloot elders — dit geldt o.a. voor Engeland —, de opening van nieuwe verbindingen ter voorziening in leemten, ontstaan door het wegvallen van bestaande lijnen, waarbij afgewacht dient te worden, of en in hoeverre hervatting na den oorlog van diensten, welke gestaakt moesten worden, practisch uitvoerbaar zal zijn en perspectief biedt, de deels blijvende verplaatsing van markten, de toenemende industrialisatie in landen, die weleer op aanvoer van overzee waren aangewezen, e.a.; allen problemen, met welke oplossing het reederijbedrijf zich na het staken der vijandelijkheden zal moeten bezighouden.

Indien wij ons derhalve beperken tot de algemeene vrachtvaart, zijn wij er ons zeer wel van bewust, dat hiermede het complex vraagstukken allerminst is uitgeput.

²⁾ Men vgl. Dr. T. Koopmans: „Tanker freight rates and tanker building”. Publicatie No. 27 van het Nederlandsch Economisch Instituut. Haarlem 1939.

Een Belgisch voorstel.

De directe aanleiding tot een beschouwing over de algemeene vrachtaart in het licht van den titel „Een internationale scheepvaartpool?“, is een schema, uitgewerkt door den heer A. C. Oidtmann, directeur der te Antwerpen gevestigde „Armement Adolphe Deppe“. Dit schema voorziet in de oprichting van een internationalen scheepvaartpool, die de geheele wereldhandelsvloot zou dienen te omvatten, in dezen zin, dat alle landen, welker koopvaardijvloot op 3 September 1939 ten minste 25.000 bruto register tons mat, tot den „pool“ zouden toetreden. Elk land zou de beschikking mogen hebben over een vloot, welker omvang zou worden bepaald door zijn aandeel in den wereldhandel. Overschrijding zou slechts zijn toegestaan, indien de vloot van een land vóór 3 September 1939 grooter was dan op grond van bovenstaande beperking toelaatbaar. De vestiging van nieuwe reederijen zou slechts mogelijk zijn, mits het bestuur van den „pool“ tot zoodanige vestiging zijn toestemming verleent. De vrachten zouden weliswaar door de reeders zelf in gemeen overleg worden vastgesteld, maar zij zouden niet mogen dalen beneden minima, door het poolbestuur vast te stellen. Deze minimumvrachten zouden op het voetspoor van de Berner-Conventionie van 23 October 1924, waarbij het spoorwegvervoer werd geregeld, in een internationale conventie dienen te worden vastgelegd. De minimumvrachten dienen zoodanig te worden vastgesteld, dat de hierna te noemen desiderata kunnen worden verwezenlijkt:

a. 5 % afschrijving; verplicht sloopen van schepen, welke ouder dan 20 jaren zijn, met dien verstande, dat deze eisch niet geldt voor den eersten tijd na den oorlog;

b. verplichte bijdrage aan een „opleg“-fonds, waaruit de reeders, welker schepen op instigatie van het poolbestuur tijdelijk uit de vaart moeten worden genomen, een vergoeding ontvangen;

c. de vrachten moeten worden vastgesteld op een peil, dat de reeders in staat stelt aan de financieele gevolgen eener ontoereikende oorlogsschadevergoeding het hoofd te bieden;

d. verplichte instelling van een reservefonds, waaruit vlootvernieuwing bestreden wordt;

e. verbetering der sociale voorwaarden van het opvarend personeel;

f. minimumrendement van 5 % op het in de vloot geïnvesteerde kapitaal;

g. afschaffing van regeeringssteun;

h. regeling van alle financieele problemen, welke verband houden met, resp. voortvloeiën uit de rationeële exploitatie van zeeschepen, door de navolgende, door den pool in te stellen ondervakgroepen, t.w.:

1. algemeene vrachtaart en tankers (of: vries- en koelschepen); /

2. geregelde lijnvaart (of: vries- en koelschepen), onderverdeeld in: korte vaart, groote vaart;

3. passagiersvaart.

Wil de „pool“ — wij citeeren nog steeds het schema-Oidtmann — vruchtbaar werk verrichten, dan dienen de navolgende richtlijnen nauwgezet te worden nageleefd:

a. het reederijbedrijf dient in de toekomst uitsluitend te worden uitgeoefend door vakkundige reeders;

b. de omvang der wereldhandelsvloot zal de bovengenoemde grenzen niet mogen overschrijden;

c. handhaving der vloot op een zoo hoog mogelijk technisch peil;

d. vaartsnelheid en regelmaat in vaartbeurten dienen aan de behoeften te worden aangepast;

e. overtredingen moeten worden beboet.

Ofschoon regeeringssteun in de toekomst dient te worden afgeschaft, voorziet het schema-Oidtmann in het schadeloosstellen der reederijen van regeeringswege voor geleden oorlogsverliezen en, gedurende een korten over-

gangstijd, in het van staatswege verlenen van financieelen steun aan de reederijen, teneinde het verschil te overbruggen tusschen de economische waarde der nieuw te bouwen schepen en de waarde der schepen, die tengevolge van oorlogshandelingen verloren zijn gegaan.

Het gevaar van een statisch reederijbedrijf.

Ziedaar in het kort den gedachtengang van den heer Oidtmann, zooals deze in zijn ontwerp-poolovereenkomst is neergelegd.

Over de wenschelijkheid, sterker nog, de noodzaak eener internationale samenwerking na den oorlog in de algemeene vrachtaart zal wel nauwelijks verschil van meening bestaan. Met alle waardeering voor de goed bedoelde pogingen van den heer Oidtmann vreezen wij echter, dat zijn ontwerp het doel voorbij schiet.

Het reederijbedrijf toch, hierop kan niet genoeg nadruk worden gelegd en elk schema, dat dit wezenskenmerk onvoldoende recht doet wedervaren, is tot onvruchtbaarheid gedoemd, voldoet slechts aan zijn primaire taak, t.w. bij te dragen tot ontwikkeling en bloei van den wereldhandel — essentieele voorwaarden voor het prospereren van het reederijbedrijf zelf —, indien het in volledige verantwoordelijkheid, d.w.z. niet gesnoerd in een knellend keurslijf van officieele en semi-officieele beperkingen en belemmeringen, kan worden uitgeoefend. Iedere vorm van „reglementeering“, waarbij het reederijbelang prevaleert, oefent een terugslag op den wereldhandel, welken te dienen het eerste en voornaamste doel van het reederijbedrijf moet zijn. Bovendien is de wereldhandel onderhevig aan zooveel invloeden, afhankelijk van zooveel factoren, die zich plots kunnen doen gelden, kortom, hij is dermate dynamisch, dat een statisch reederijbedrijf niet de rol zal kunnen vervullen, die daarvoor als schakel in het economisch bestel is weggelegd.

Een statisch reederijbedrijf! Want hierop komt, naar moet worden gevreesd, de beperking in vlootomvang, zooals de heer Oidtmann deze in zijn schema projecteert, in de practijk neer. Immers, de omvang van de handelsvloot der onderscheiden zeevarende landen mag niet grooter zijn dan 's lands aandeel in den wereldhandel, tenzij — en dit is dan de uiterste grens — 's lands koopvaardijvloot vóór 3 September 1939 hierboven uitging. Een land als Noorwegen, zeevarend land bij uitstek, dat reeds vóór den oorlog juist in zijn scheepvaart, die 's lands aandeel in den wereldhandel aanzienlijk overtrof, een voor zijn betalingsbalans onmisbare bron van inkomsten vond, zou na den oorlog, wanneer zijn scheepvaart één der belangrijkste bijdragen voor het herstel van zijn economische en monetaire positie zal moeten leveren, welhaast catastrophaal worden getroffen. Nadruk dient in dit verband te worden gelegd op den ondernemingszin der Noorsche reeders, die zonder eenigen regeeringssteun steeds pioniers waren op het stuk van nieuwe exploitatievormen. Men denke aan de moderne vloot van tankers, walvischvaarders, speciaal voor fruitvervoer ingerichte schepen e.d. Moet zoodanig particulier initiatief besnoeid worden en denkt men dit straffeloos te kunnen doen?

Is het waarschijnlijk, dat de Vereenigde Staten — wij beperken ons zoo ten aanzien van Noorwegen als Amerika tot enkele sprekende voorbeelden — er in zouden berusten, dat hun toekomstig aandeel in de wereldhandelsvloot aan dergelijke „opgelegde“ beperkingen zou zijn gebonden? Amerika, welks koopvaardijvloot na den oorlog zoo veel grooter zal zijn dan in 1939, dat Admiral Land reeds spreekt van de grootste handelsvloot ter wereld, die, hoe dan ook, haar rol zal vervullen?

Wij gelooven niet, dat, als algemeene regel, het alternatief, t.w. het aandeel der verschillende landen in den totalen wereldhandel, subsidiair den omvang der vóór oorlogsche vloot voldoende ruimte laat om onbillijke en ongewenschte beperkingen te vermijden; wij vreezen

veeleer een „closed shop business” met alle daaraan verbonden bezwaren.

Hoe wenschelijk ook op zichzelf andere programpunten zijn — wij noemen het verplicht sloopen van schepen, welke meer dan 20 jaren oud zijn, de afschaffing van regeeringssteun, de vaststelling der vrachten op een zoodanig peil, dat de reeders in staat worden gesteld aan de financieele gevolgen eener ontoereikende oorlogsschadevergoeding het hoofd te bieden, en zooveel meer —, wij vreezen, dat de gemeenschapszin zoomin als het begrip voor wederzijds gerechtvaardigde desiderata, na den oorlog groot genoeg zullen zijn om deze punten voetstoots te verwezenlijken. Een dergelijke vergaande vorm van internationale samenwerking kan o.i. in het gunstigste geval slechts zéér geleidelijk tot stand komen.

Wil men — en wij wijzen er nog eens op, dat internationale samenwerking in de algemeene vrachtvaart vóór den oorlog een utopie is gebleken — niet het risico loopen van een volslagen fiasco, dan zal een groote mate van tact noodig zijn. Dan zal de samenwerkingsgedachte langzaam moeten groeien. Dan zullen die punten, die geenszins voetstoots voor allen aannemelijk zijn, maar veeleer tot scherpe meeningsgeschillen en tegenstellingen kunnen leiden, moeten blijven rusten tot „de geesten rijp zijn”.

Veel ware reeds gewonnen, indien t.z.t. bij de behandeling der verschillende, om een oplossing vragende, economische problemen, óók het wereldscheepvaartvraagstuk en méér in het bijzonder de toekomstige verhoudingen in de wereldvrachtvaart, onderwerp van diepgaande studie en uitvoerige bespreking tusschen de betrokken landen zouden vormen. Een algemeene conferentie, die gelegenheid biedt tot uitwisseling der meeningen en waar de bereidheid tot een breede internationale samenwerking zorgvuldig kan worden gepeild, lijkt een eerste, onmisbare stap op den weg, die, zien wij het wel, zal moeten worden afgelegd, wil de wereldscheepvaart, wil in het bijzonder de internationale vrachtvaart de rol vervullen, die voor haar is weggelegd bij den na-oorlogscheden wederopbouw en het tot nieuwen bloei brengen van den wereldhandel. En nog eens, de scheepvaart dient haar taak steeds te zien als ondergeschikt aan dien wereldhandel, met welks uitbreiding haar eigen welvaart ten nauwste is verbonden.

Derhalve géén van meet af aan nauwkeurig en tot in bijzonderheden vastgelegd stelsel van richtlijnen, waarmee alle belanghebbenden, hoe uiteenlopend hun individueele behoeften en belangen ook zijn, zich moeten vereenigen, maar veeleer een streven naar samenwerking in breeden kring, geboren uit het besef van verantwoordelijkheid en plicht voor den gemeenschappelijken wederopbouw van een ontredderd bedrijfsleven, van den zoo zwaar gehavenden wereldhandel. Geboren óók uit het inzicht, dat zoodanige samenwerkingsgedachte een groei-proces moet doormaken, wil zij waarlijk blijvend vruchten afwerpen. Sir Joshua Stamp heeft het zoo juist en kernachtig gezegd: „The world can find no answer to its problems by the incessant production of programs for changed systems by unchanged men”. Het inzicht, dat samenwerking, uit overtuiging en vrijen wil geboren, voorwaarde is voor de vervulling eener taak, die zware eischen zal stellen, dient in scheepvaartkringen gemeen goed te worden. Dan is er kans, dat geleidelijk een op breeden grondslag gevestigde internationale conventie tot stand zal komen.

C. VERMEY.

DE GELDBESPARINGEN IN DE OORLOGSECONOMIE.

De omschakeling op de oorlogseconomie.

Wanneer er geen belangrijke wijzigingen optreden in de geldhoeveelheid en in het prijsniveau, wordt de ontwikkeling van de lopende reële besparingen vrij nauwkeurig weergegeven door de cijfers over het beloop der geldbesparingen¹⁾.

In de huidige omstandigheden is dit laatste evenwel geenszins het geval. De omschakeling van de vredesproductie op de productie voor oorlogs- en defensiedoelinden is overal noodzakelijkerwijze gepaard gegaan met crediet- en geldcreatie ten behoeve van de voornaamste belanghebbende bij deze omschakeling: de Staat, terwijl bovendien in de meeste landen vrij aanzienlijke prijsstijgingen kunnen worden waargenomen. De gelijkheid per definitie tussen besparingen en investeringen wordt hierdoor uiteraard niet aangetast. Men kan, lettende op het *directe* economische effect, de overheidsuitgaven voor bewapeningsorders en verwante doeleinden gevoeglijk als investeringen beschouwen²⁾. Tegenover iedere inkomenvormende investering staat als equivalent een geldbesparing. Evenzo betekent reële investering een overeenkomstige opoffering van consumptiemogelijkheid, een reële besparing derhalve. Tot zover is er, althans formeel, geen onderscheid tussen de oorlogseconomie en de „normale” vredeseconomie. Het verband evenwel tussen de geldinvesteringen en geldbesparingen enerzijds en de reële investeringen en reële besparingen anderzijds, is in de oorlogseconomie aanmerkelijk meer gecompliceerd. Zowel factoren aan de goederenzijde als aan de geldzijde van het economische proces dragen hiertoe bij.

De omschakeling van de vredeseconomie op de oorlogseconomie gaat gepaard met een aanzienlijke uitbreiding van de oorlogsproductie, waartegenover de voortbrenging van consumptiegoederen in meer of minder belangrijke mate aan beperkingen onderhevig is. De reële overheidsinvesteringen nopen tot het opofferen van een belangrijke hoeveelheid anders mogelijke consumptie. Door de verschuivingen in de orde van grootte der betreffende kwantiteiten treedt in oorlogstijd duidelijker dan ooit de primaire betekenis van de investeringen voor de afloop van het economische proces naar voren. De omvang der besparingen is niet bepalend voor de omvang der investeringen, maar juist omgekeerd: de omvang der investeringen is van beslissende betekenis voor de inkomens-

¹⁾ Men kan de lopende besparingen definiëren als het verschil tussen het totale maatschappelijke inkomen enerzijds en de uitgaven voor consumptieve doeleinden anderzijds. Indien men daarnaast het begrip lopende investeringen voldoende ruim interpreteert en in het bijzonder, wanneer men onder investeringen en desinvesteringen de mutaties in de goederenvoorraden van producenten en handelaars ten volle begrijpt, komt men tot een omschrijving van het begrip netto investeringen in den zin van het verschil tussen de totale maatschappelijke voortbrenging enerzijds en de voortbrenging van consumptiegoederen anderzijds. De investeringen representeren dan de reële besparingen, m. a. w. de reële offers aan consumptiemogelijkheid. Hier ligt naar mijn mening de praktische betekenis van de door Keynes in zijn „General Theory of Employment, Interest and Money” (1936) naar voren gebrachte gelijkheid van netto besparingen en netto investeringen. Deze gelijkheid is per definitie aanwezig tussen de reële besparingen en de reële investeringen, maar evenzeer tussen de lopende geldbesparingen en de lopende geldinvesteringen.

Wanneer nu de wijzigingen in de geldhoeveelheid en in het prijsstelsel van betrekkelijk geringe omvang zijn, is het na het voorafgaande duidelijk, dat het beloop van de reële investeringen (= reële besparingen) vrij nauwkeurig wordt weergegeven door cijfers omtrent het beloop der geldinvesteringen (= geldbesparingen).

²⁾ Dit is overigens — uit den aard der zaak — geen noodzakelijke voorwaarde voor de handhaving van de gelijkheid per definitie tussen besparingen en investeringen. Indien men de oorlogsproductie en wat daarmee verband houdt beschouwt als voortbrenging van consumptieve goederen en diensten — zoals geruime tijd algemeen gebruikelijk is geweest — moeten de betreffende overheidsuitgaven anderzijds ook als consumptieve uitgaven worden beschouwd en derhalve in mindering van de besparingen worden gebracht. De beide termen van de vergelijking investeringen = besparingen worden dan derhalve met een gelijk bedrag verminderd. Een groot bezwaar van een dergelijke terminologie is evenwel, dat op deze wijze een zeer belangrijk gedeelte der accumulerende liquide middelen niet als besparingen kunnen worden bestempeld, waarmede op grove wijze aan het spraakgebruik geweld wordt gedaan.

vorming en de verdeling der inkomens over consumptieve bestedingen en besparingen.

In normale omstandigheden, wanneer de maatschappelijke voortbrenging zich geleidelijk ontwikkelt, zal het offer aan consumptiegoederen, dat als reële besparing wordt aangemerkt, over het algemeen niet bestaan in een feitelijke inkrimping van de voortbrenging van bepaalde consumptiegoederen. Het offer bestaat in die omstandigheden veeleer hierin, dat de toevoegingen aan het levende en dode productie-apparaat voor een deel plaatsvinden door onttrekking aan de rechtstreekse voortbrenging van consumptiegoederen. In oorlogstijd evenwel is de situatie meer gecompliceerd. Met behulp van een zo volledig mogelijke bezetting van de beschikbare productieve krachten wordt dan een zo omvangrijk mogelijke oorlogsproductie nagestreefd. Voor een deel komt een dergelijke ontwikkeling neer op een inkrimping van de bestaande voortbrenging van consumptiegoederen — waartoe bovendien in de meeste gevallen ook de wijzigingen in de grondstoffenvoorziening noodzakelijk —, maar voor een zeer belangrijk deel ook op een uitbreiding van de omvang van het effectieve productie-apparaat, welke uitbreiding geheel aan oorlogsdoelinden en niet aan de consumptie ten goede komt.

Geldinvesteringen en geldbesparingen.

Reeds geheel onafhankelijk van monetaire invloeden heeft het geschetste omschakelingsproces, waarin de reële investeringen expanderen ten koste van de consumptie, een belangrijke invloed op de geldinvesteringen en de geldbesparingen. Dit kan het beste worden aangetoond door in eerste instantie uit te gaan van de vrij irreële veronderstelling, dat de gehele oorlogvoering uitsluitend met behulp van het bestaande geldfonds, m. a. w. uitsluitend uit belastingen en leningen op lange termijn en niet met behulp van geldcreatie, wordt gefinancierd. In dit geval zullen de inkrimping van de hoeveelheid beschikbare consumptiegoederen en de concurrentie tussen Overheid en particulieren, bij de aantrekking der benodigde productiekrachten ceteris paribus, een prijsstijgende invloed kunnen uitoefenen, die evenwel in belangrijke mate wordt geremd door de vraagvermindering uit hoofde van de zware belastingheffing. Iets eenvoudiger wordt het beeld, indien de Overheid krachtig ingrijpt door enerzijds met behulp van rechtstreekse rantsoenerings- en verwerkingsvoorschriften de consumptie te beperken en anderzijds de prijzen door maatregelen tegen prijsopdrijving in toom te houden. In dit geval zal een belangrijk deel van de vroeger voor consumptie beschikbare inkomensbestanddelen daarvoor niet meer kunnen worden aangewend en derhalve in eerste instantie de vorm aannemen van zwevende geldmiddelen, die geen koopkracht kunnen uitoefenen en over het algemeen met de volkomen onjuiste benaming „zwevende koopkracht” worden aangeduid⁹⁾. Hetzelfde is het geval met de geldmiddelen, die vrijkomen in de bedrijfstakken, waar de productie wordt ingekrompen. Op grond van de gemaakte veronderstellingen moet worden aangenomen, dat deze geldmiddelen in het hier gestelde geval niet blijven zweven, maar geheel of vrijwel geheel in de vorm van belastingen en leningen naar de Overheid vloeien.

Intussen blijkt hier, dat geldcreatie geen noodzakelijke voorwaarde is voor het ontstaan van zwevende geldmiddelen, zoals vaak ten onrechte wordt gemeend. De enige noodzakelijke voorwaarde daarvoor is handhaving van het prijsniveau of althans remming van de prijsstijging

⁹⁾ Vgl. C. Goedhart, „Het inflatiegevaar in de oorlogseconomie”, in „E.-S.B.” van 11 October 1939, blz. 755; J. Zijlstra, „Enkele aspecten van de Deense financiële politiek”, in „E.-S.B.” van 18 November 1942; S. Korteweg, „Het vraagstuk der oorlogsschulden”, in „E.-S.B.” van 9 December 1942 en „Het geldwezen in de geleide economie”, in „E.-S.B.” van 23 December 1943; en Dr. L. J. Zimmermann, „Enige beschouwingen over het vraagstuk van de zwevende koopkracht”, in „E.-S.B.” van 2 en 16 September 1942.

bij inkrimping van de voortbrenging in bepaalde productietakken. De geldcreatie is slechts mede bepalend voor de omvang van het verschijnsel. In hoeverre de geldmiddelen zullen accumuleren, hangt voorts af van de mate van afroming.

Hoe staat het nu onder de gemaakte veronderstellingen met de geldinvesteringen en de geldbesparingen? Deze kunnen slechts een index opleveren voor de toeneming van de reële investeringen en de reële besparingen, indien de geldkosten der investeringen weinig of geen verandering ondergaan. In het eerstgenoemde geval, waarin de Overheid de economische ontwikkeling in belangrijke mate vrij laat, is dit niet aannemelijk. Zowel de stijging van de kosten van levensonderhoud en de invloed daarvan op de lonen, als de overbieding door de Overheid op de markt voor productieve krachten, zullen de investeringskosten doen toenemen. De geldinvesteringen en -besparingen nemen dan in sterkere mate toe dan de reële investeringen en de reële besparingen. Ingeval de Overheid er evenwel in slaagt, het prijsniveau te handhaven, blijven de geldinvesteringen en -besparingen een bruikbare index voor de reële offers aan consumptiemogelijkheid.

Keren wij thans terug naar de realiteit en nemen wij aan, dat het practisch onmogelijk blijkt, de oorlogs- en defensie-uitgaven zonder geldcreatie te financieren. Door de geldcreatie op zichzelf behoort het verband tussen de ontwikkeling der geldbesparingen en der reële besparingen nog niet losser te worden. Indien de Overheid de prijzen stabiel weet te houden, zal ook in dit geval de omvang van de lopende geldbesparingen een index opleveren van de ontwikkeling der noodzakelijke reële besparingen uit hoofde van de investeringsactiviteit van de Overheid. De ervaring heeft evenwel geleerd, dat vrijwel nergens ter wereld een volledige stabiliteit van het prijsniveau in oorlogstijd kan worden gehandhaafd. Een groot aantal factoren draagt bij tot een stijging van de officieel toegelaten prijzen. Het bestek van dit artikel laat niet toe, hierop nader in te gaan. Terloops zij slechts gewezen op loonsverhoging, in verband met prestatieprikkeling en aanpassing aan de kosten van levensonderhoud, wijzigingen in de arbeidsefficiëncy en internationale prijsaanpassingen. Dientengevolge vormt thans de ontwikkeling der geldbesparingen geen getrouw beeld meer van de ontwikkeling in de goederensefeer.

Tenslotte nog een opmerking over de accumulatie van zwevende geldmiddelen. Zoals uit het voorafgaande is gebleken, zijn dit de geldmiddelen, die geen koopkracht kunnen uitoefenen, doordat het prijsniveau bij een inkrimpend goederenkwantum in meer of mindere mate in bedwang wordt gehouden. Deze zwevende middelen kunnen op verschillende manieren het licht zien. Zij kunnen onbestedbare inkomensbestanddelen vertegenwoordigen, maar evenzeer ontstaan uit vrijkomende vermogensbestanddelen (niet herinvesteerbare afschrijvingsbedragen, opbrengsten van geliquideerde voorraden). Deze beide samenstellende delen van het belegging zoekende geldkwantum worden uit spaartechnisch oogpunt verschillend behandeld. De spaarders, die over onbestedbare (althans legaal onbestedbare) inkomensbestanddelen beschikken, zullen deze — afgezien van aanwending op de zwarte markt — ten dele willen besparen, ten dele ook willen omzetten in consumptiegoederen, zodra zich daarvoor weer een mogelijkheid voordoet. Indien deze geldmiddelen derhalve bij een credietinstelling zijn gestort, zullen zij voor een deel waarschijnlijk worden opgevraagd na afloop van de oorlog, maar voor een belangrijk deel zullen zij ook duurzame besparingen vertegenwoordigen. Tot dit laatste wordt in belangrijke mate bijgedragen door de omstandigheid, dat de betreffende besparingen na de oorlog alleen in consumptiegoederen zullen kunnen worden omgezet, voorzover daartegenover een even groot bedrag aan nieuw geldinkomen in de volkshuishouding

wordt gespaard⁴⁾. De geldmiddelen evenwel, die uit vermogensmutatie stammen, zijn geheel bestemd om na de oorlog opnieuw te worden geïnvesteerd en daartoe te worden opgevraagd. Deze tijdelijk braakliggende deposito's vormen de zogenaamde „oneigenlijke spaargelden”, welke de spaarbanken in verschillende landen zoveel mogelijk trachten te weren, ten dele met het oog op de beleggingszorgen, maar ook ter voorkoming van eventuele latere liquiditeitsmoeilijkheden.

De betekenis van spaarcijfers in de oorlogseconomie.

De voorafgaande ruwe theoretische schets van de ontwikkeling der besparingen en investeringen in de oorlogseconomie moge voldoende zijn om de conclusie te wetigen, dat aan gegevens, aangaande de ontwikkeling der geldbesparingen, in de huidige omstandigheden een andere betekenis moet worden toegekend dan in vreedetijd. Zij kunnen slechts met grote reserve en alleen bij inachtneming van de prijsontwikkeling worden aanvaard als indices van de reële opofferingen aan huidige consumptiegoederen, welke de investeringen met zich brengen.

Desondanks wordt in de meeste landen in belangrijke mate aandacht geschonken aan het beschikbare cijfermateriaal omtrent de ontwikkeling der geldbesparingen. Deze belangstelling is vooral te rechtvaardigen, indien men bedenkt, dat de behandeling der vraagstukken, verband houdende met de wederomschakeling op de vrede-economie, steun zal moeten zoeken in kwantitatieve gegevens. De toeneming der geldbesparingen in de huidige oorlogsomstandigheden doet in het bijzonder een tweetal min of meer complementaire groepen van vraagstukken rijzen, namelijk in de eerste plaats de vraagstukken met betrekking tot de accumulatie van de zwevende geldmiddelen en vervolgens de uit de afroaming dezer geldmiddelen ontstane vraagstukken, verband houdende met de belangrijke omvang der „interdebtbedness”: het verschijnsel van de grote schulden van de volkshuishouding aan de volkshuishouding. Maar bovendien zijn de gegevens omtrent de geldbesparingen in oorlogstijd van meer directe betekenis, namelijk voorzover zij een aanwijzing vormen voor de mate, waarin de accumulerende geldbesparingen naar de Overheid toevloeien, resp. terugvloeien en derhalve weer aan de overheidsfinanciering dienstbaar kunnen worden gemaakt.

Het totaal der geldbesparingen en zijn componenten.

Uit de gegeven aanduiding van de vraagstukken, waarvoor de spaarcijfers van betekenis kunnen zijn, blijkt wel, dat gegevens, omtrent de afzonderlijke componenten der totale besparingen, wel zo belangrijk zijn als de cijfers, aangaande de totale besparingen op zichzelf.

Overigens gaat het vaststellen van de totale omvang der besparingen met zodanig grote statistische moeilijkheden gepaard⁵⁾, dat op dit punt niet meer dan zeer globale schattingen mogelijk zijn. De meest recente schattingen op dit terrein zijn die voor Duitsland. Zij lopen, blijkens een desbetreffend artikel van Dr. Günter Keiser, voor 1943 uiteen van RM 60 milliard tot RM 70 milliard⁶⁾. De president van de Duitse Rijksbank, Dr. Walter Funk, schatte de totale nieuwe besparingen voor 1941 op RM 45 milliard, voor 1942 op RM 55 milliard en voor 1943 op

⁴⁾ Van het na deze oorlog uit de productie voortvloeiende nieuwe nationale geldinkomeel zal, bij handhaving van het prijspeil, in beginsel voor aanschaffing van consumptiegoederen het gedeelte worden besteed, dat overeenkomt met het aandeel der productie van consumptiegoederen in de totale productie. Indien evenwel ook de in de oorlog geaccumuleerde geldbesparingen voor consumptieve doeleinden worden aangewend, kan een overeenkomstig deel van het nieuwe nationale inkomen niet op deze wijze worden besteed en moet derhalve worden bespaard.

⁵⁾ Vgl. hieromtrent „Methoden tot het vaststellen van den omvang der besparingen”, door Dr. L. R. W. Soutendijk, publicatie no. 25 van het Nederlandsch Economisch Instituut.

⁶⁾ Dr. G. Keiser, „Wie hoch ist die Geldkapitalbildung?”, in „Bankwirtschaft” van 15 Februari 1944.

RM 65 milliard. Deze cijfers, hoewel zeer globaal, geven een goede indruk van het snelle tempo van toeneming der geldbesparingen in oorlogstijd.

In het aangehaalde artikel van Dr. Keiser worden als componenten van de „geldkapitaalvorming” genoemd:

1. de toeneming van de geldcirculatie;
2. de toeneming der spaartegoeden;
3. de toeneming der girotegoeden, voorzover niet begrepen onder 1⁷⁾;
4. rechtstreekse aankopen van staatsfondsen door de markt, inclusief de aankopen van sociale en particuliere verzekeringsinstellingen;
5. de toeneming van de eigen middelen der banken.

Voor de beoordeling van de in het voorafgaande als eerste groep aangeduide vraagstukken: die betreffende de zwevende geldmiddelen, zijn vooral de cijfers omtrent de toeneming der geldcirculatie van betekenis. Het is evenwel uit den aard der zaak niet geoorloofd, deze toeneming gelijk te stellen met de accumulatie van zwevende geldmiddelen. Rekening moet worden gehouden met wijzigingen in de geldbehoefte uit hoofde van prijsstijgingen en wijzigingen in de aard en omvang der transacties. De vaststelling van de omvang der zwevende geldmiddelen kan daarom beter geschieden langs andere weg, uitgaande van gegevens omtrent het nationale inkomen. De meest uitvoerige gegevens dienaangaande zijn onlangs voor Zweden verzameld en neergelegd in een rapport van het Zweedse Conjunctuur Instituut⁸⁾. Voor 1942 werd het „koopkrachtoverschot” na aftrek der belastingen berekend op circa 1,5 milliard Kronen tegen 0,5 milliard in 1939, 1,3 milliard in 1940 en 1,4 milliard in 1941. Een soortgelijke berekening voor de Verenigde Staten werd gepubliceerd door het Amerikaanse Departement van Handel⁹⁾. De omvang der zwevende geldmiddelen liep volgens deze berekening op van \$ 7,5 milliard in 1940 tot \$ 13,6 milliard in 1941, \$ 26,9 milliard in 1942 en \$ 36 milliard in 1943. Een andere officiële schatting kwam evenwel voor 1943 op niet minder dan \$ 51,4 milliard, tegen \$ 33,5 milliard in 1942.

Zeer globale berekeningen omtrent de omvang der zwevende geldmiddelen zijn ook voor Nederland gemaakt. Bij gebreke aan voldoende gegevens omtrent het nationale geldinkomen werden deze berekeningen gebaseerd op de cijfers aangaande de geldcirculatie. In de jongste jaarvergadering van de Vereeniging voor de Staatshuishoudkunde en de Statistiek kwam bijv. Drs. S. Posthuma voor Nederland op een bedrag van circa f 4 milliard.

De overige componenten van de opsomming van Dr. Keiser (2, 4 en 5) zijn van meer belang voor het vraagstuk van de „interdebtbedness” en geven bovendien een aanwijzing omtrent de mate, waarin de voornamelijk uit de oorlogsuitgaven stammende geldbesparingen wederom aan de financieringsbehoeften van de Overheid worden dienstbaar gemaakt.

Internationaal vergelijkbare cijfers op het hier besproken terrein zijn moeilijk verkrijgbaar. De verschillende globale berekeningen lopen naar opzet zeer sterk uiteen. Wil men voor een betrekkelijk groot aantal landen de ontwikkeling der geldbesparingen vergelijken, dan is men gedwongen zijn toevlucht té nemen tot de spaarbankcijfers. In een volgend artikel zal daarom de ontwikkeling der spaarbankcijfers voor een zo groot mogelijk aantal landen aan een vergelijkend onderzoek worden onderworpen.

C. GOEDHART.

⁷⁾ Deze post heeft blijkbaar betrekking op girotegoeden bij spaarbanken, die wellicht beter zonder meer bij de geldcirculatie kunnen worden geteld.

⁸⁾ Zie „Economische Voorlichting” van 28 Januari 1944.

⁹⁾ Vgl. „Berliner Börsen-Zeitung” van 13 Februari 1944.

DE ZILVERPOLITIEK SEDERT 1929.

De geschiedenis van het zilver als monetair metaal sedert 1893 hebben wij in een vorig artikel behandeld¹⁾. In aansluiting hierop, beschouwen wij thans de zilverpolitiek sedert 1929 nader.

Op grond van den geschetsten gang van zaken gingen zich in de na 1929 volgende depressiejaren allengs verschillende stroomingen uitkristalliseeren, die op één of andere wijze een remedie voor de zilverprijzdaling zochten, overtuigd als zij waren, dat de in 1929 ingezette depressie, zoo zij al niet voor een belangrijk gedeelte veroorzaakt was door de zilverprijzdaling, deze dan toch in sterke mate zou hebben geaccentueerd door de als gevolg daarvan aanzienlijk verminderde koopkracht van die landen, waar het zilver nog als basis van het muntstelsel gold en/of waar het zilver in belangrijke mate voor schatvorming werd gebruikt. Deze stroomingen analyseerende, kunnen zij vnl. in twee hoofdgroepen worden ingedeeld: zij, die slechts een stabilisatie van den zilverprijs voorstonden, en zij, die de meening waren toegedaan, dat slechts een valorisatie den uitweg uit het zilvermoeras zou kunnen brengen. Laat ons hierbij aanstonds voorop stellen, dat een zilverprobleem uiteraard alleen kan bestaan, zoolang er inderdaad nog landen zijn, die op eenigerlei wijze hun muntwezen aan het zilver hebben verbonden.

Zilverproblemen op de Economische Wereldconferentie van 1933.

Hoe het zij, op de in 1933 gehouden Economische Conferentie kregen de voorstanders van beide genoemde stroomingen de gelegenheid hun krachten met elkaar te meten. Reeds aanstonds bleek, dat de voorstanders van een valorisatiepolitiek, wier oogmerken varieerden van een verhooging van het zilveragehalte van het zilvergeld (iets dat door de Staatscommissie Vissering in 1926 ook reeds voor onze zilveren munten was geadviseerd, maar door de Regeering niet was overgenomen), tot een toelaten van het zilver als dekking voor de obligo's der circulatiebanken en zelfs tot de invoering van een internationaal bi-metallisme, weinig gehoor vonden. Speciaal van dit laatste betoonde men zich — en terecht —, met uitzondering van de Amerikaanse gedelegeerden, wàs en het was met name de Commissie Trip, in het door haar ten behoeve van de Economische Wereldconferentie uitgebrachte rapport, die zich van een bi-metallisme, in welken vorm ook, afkeerig toonde, hetgeen in de desbetreffende passage van het rapport tot uitdrukking kwam: „We would point out that a bi-metallic standard which presupposes a fixed relation between the value of gold and that of silver, could be safely introduced only if the most important countries of the world agreed to such a measure. As the only international monetary standard which is at present likely to command universal acceptance is the gold standard, the idea of introducing bi-metallism must be regarded as impracticable”.

Slechts voor de vervanging van klein papier door zilveren pasmunt, alsmede voor het instellen van een onderzoek naar de mogelijkheden om het verhandelen van zilver technisch te verbeteren, alsmede om het een grootere industriële aanwendingsmogelijkheid te geven, bleek de Commissie Trip aanbevelingen te willen geven, die ten doel hadden de markttechnische positie eenigszins te verbeteren.

Als resultante van genoemde stroomingen en tevens als enig practisch tastbaar resultaat van de Economische Wereldconferentie kwamen de voornaamste productielanden, t.w. de Vereenigde Staten, Mexico, Australië, Canada en Peru eenzijdig en de voornaamste consumptielanden China, Britsch-Indië en Spanje anderzijds, in principe tot de volgende overeenkomst:

1. Gedurende de periode 1934 tot en met 1937 zullen

¹⁾ „Vijftig jaren zilverpolitiek”, in „E.-S.B.” van 29 Maart 1944.

evengenoemde productielanden geen zilver verkoopen en daarenboven jaarlijks 35.000.000 ounces van het in die landen te produceeren mijnzilver opnemen; voor de Vereenigde Staten kwam dit neer op 24.421.000 ounces jaarlijks.

2. Dit zilver zal worden aangewend voor „coinage and currency reserves”.

3. De Britsch-Indische Regeering verplichtte zich om gedurende den looptijd der overeenkomst maximaal 50 miljoen ounces zilver per jaar, doch in de vier jaren der overeenkomst niet meer dan 140 miljoen ounces van de in haar bezit zijnde zilvervoorraden af te stooten.

4. De Chineesche Regeering verplichtte zich gedurende de jaren 1934 tot en met 1937 geen uit ontminting verkregen zilver te verkoopen.

5. De Spaansche Regeering verplichtte zich eveneens voor diezelfde periode niet meer dan hoogstens 7 miljoen ounces per jaar en 20 miljoen ounces in totaal te zullen afstooten.

De „Zilvergroep” in de Vereenigde Staten.

Hoezeer deze overeenkomst ook mocht getuigen van den aanwezig wil om thans in de zilverpositie eenige verbetering te brengen, zoo dient toch te worden erkend, dat zij in haar strekking eerder negatief dan positief kon worden genoemd en hieraan zal het wel mede moeten worden toegeschreven, dat de Zilvergroep in het Congres zich spoedig na ratificatie der Londensche overeenkomst door den President der Vereenigde Staten, op grond van de hem door het Congres bij de wet van 12 Mei 1933 verleende absolute volmacht tot het vaststellen van het gewicht van den goud- en zilverdollar, opnieuw begon te roeren, teneinde een verhooging van de marktwaarde van het zilver tot de bij de Amerikaansche wet bestaande zgn. „coinage ratio” van goud en zilver te verkrijgen. Waar deze ratio eerst zou worden verkregen bij een zilvernotering van \$ 1,29 per ounce, was dit een prijs, die zich wel zeer aanmerkelijk verhiel boven den door de Amerikaansche Regeering voor de door haar krachtens de Londensche overeenkomst jaarlijks te koopen hoeveelheden binnenlandsch geproduceerd mijnzilver aangelegden prijs van 64,64 Cent per ounce (in 1935 tot 77,57 Cent per ounce verhoogd), welke prijs op zijn beurt reeds 20 Cent boven den toenmaligen wereldmarktprijs lag. Waar op het moment, dat deze verstrekkende eischen der Zilvergroep in het Congres aanhangig werden gemaakt, de werkelijke waardeverhouding tusschen goud en zilver ongeveer 1:75 was, was het gevaar allerminst denkbeeldig, dat de zilverstroom van de geheele wereld zich naar de Vereenigde Staten zou gaan richten met het voor deze weinig aantrekkelijke beeld, dat zij hiërdoor van den gouden standaard zouden kunnen worden afgedrongen. Dit schrikbeeld was voor President Roosevelt aanleiding enerzijds uit binnenlandsch politieke overwegingen wel aan de eischen der Zilvergroep tegemoet te komen, doch anderzijds daaraan een straffe beperking op te leggen. Den neerslag van deze overwegingen vormde de roemruchte „Silver Purchase Act” van 19 Juni 1934, welke door hem met een boodschap aan het Congres ter aanbeveling werd voorgelegd, waarin hij de nieuwe zilveraankooppolitiek der Regeering rechtvaardigde als een middel „to increase the proportion of silver in the abundant metallic reserves”. Zeer in het kort kwam de „Silver Purchase Act” hierop neer, dat de „Treasury” zóó lang, zoowel van binnen- als buitenland, zilver zou aankopen tot de wereldzilverprijs tot \$ 1,29 zou zijn gestegen, dan wel het zilver $\frac{1}{2}$ deel van de totale waarde van de wettelijke metaaldekking zou uitmaken.

De werking van de „Silver Purchase Act” van 1934.

Wat den door den „Secretary of the Treasury” aan te leggen prijs betrof, deze zou krachtens art. 3 der „Silver Purchase Act” worden vastgesteld „at such rates, at such

times and upon such terms and conditions as he may deem reasonable". Van een stabilisatie van den zilverprijs is in deze wet dus geen sprake meer, veeleer van een doelbewuste politiek, gericht op de wederinschakeling van het zilver als basis van de internationale muntsystemen, waarbij men blijkbaar uit het oog had verloren, dat het bi-metallisme als zoodanig op de Brusselsche conferentie van 1892 reeds voorgoed ten grave was gedragen.

Een uitzondering op evengenoemde door de Treasury bij haar aankooppolitiek te volgen richtlijnen vormde de prijs, welke zij voor de op 1 Mei 1934 reeds in de Vereenigde Staten aanwezige voorraden, voor welke geen hoogerprijs dan 50,01 \$cent per ounce mocht worden betaald, aanlegde. Uitgaande van een goudvoorraad einde 1933 van \$ 6.835 miljoen, zou, op basis van de verhouding 3 goud op 1 zilver, de zilvervoorraad van de Treasury \$ 2.278 miljoen = 1.766 miljoen ounces mogen bedragen en aangezien op dat moment de Treasury reeds 688 miljoen ounces zilver bezat, zou zij nog 1.078 miljoen ounces zilver hebben kunnen kopen. De cijfers na 1933 leeren ons evenwel, dat de Treasury, niettegenstaande zij in de jaren 1934 tot en met 1941 2.593 miljoen ounces heeft aangekocht — de op 1 Januari 1934 reeds in haar bezit zijnde zilvervoorraden dienen daarbij buiten beschouwing te blijven —, zij verder dan ooit van het door de Regeering nagestreefde doel, het scheppen van een metaaldekking in de verhouding van 3 goud op 1 zilver, is verwijderd gebleven. Immers, op basis van den sedert einde 1933 tot einde 1941 gestegen goudvoorraad van de Vereenigde Staten van \$ 6.835 miljoen tot \$ 22.770 miljoen, zouden de zilveraankopen \$ 7.590 miljoen hebben moeten bedragen of 5.884 miljoen ounces, een cijfer, dat dus niet minder dan 5.884 miljoen ounces min 2.593 miljoen ounces = 3.291 miljoen ounces beneden de vereischte zilverhoeveelheid blijft en meer dan 2 milliard ounces hooger ligt dan de hoeveelheid zilver, welke de Treasury had moeten aankopen, toen zij in 1934 haar aankooppolitiek inluidde. Onderstaand staatje toont zulks duidelijk aan:

Purchase Act" op den zilverprijs, om dan tenslotte, mede aan de hand van de empirie, te komen tot een verificatie van de geponeerde stelling, dat een valorisatie van het zilver de koopkracht van het Verre Oosten in gunstigen zin moet beïnvloeden.

Het jaar 1933, ingezet met een prijs van 24,5 \$cent per ounce standard, gaf in dat jaar, onder den invloed van het te Londen tot stand gekomen accoord, een geleidelijke stijging te zien tot 35 $\frac{1}{2}$ \$cent per ultimo Juni, om daarna, mede in verband met de geruchten over een op handen zijnde ratificatie van evengenoemd accoord, tot 45 \$cent op te loopen. De reeds genoemde Zilvernationalisatiewet bracht een stijging teweeg tot 50 \$cent per ounce en zoo zien wij het jaar 1934 eindigen met een notering van 55 \$cent. Hierbij zou het evenwel niet blijven, want zoowel de aanhoudende vraag der Amerikaansche Treasury, alsmede die der speculanten (speciaal Britsch-Indische), gevoegd bij het op 15 October 1934 door de Chineesche Regeering afgekondigde uitvoerrecht van 10 %, zoowel op baarzilver als op zilveren munten, werkte een steeds verdere stijging in de hand, welke door de markt werd overgenomen. Begin April 1935 lag de wereldmarktprijs van zilver dan ook reeds op den door de Treasury aangelegden prijs van 64,64 \$cent per ounce, welke, zooals bekend, in 1934 reeds was aangelegd voor binnenlandsch geproduceerd mijnzilver. De daarop in hetzelfde jaar volgende verhoogingen tot resp. 71 \$cent en 77,57 \$cent werden door de markt al niet minder gretig overgenomen en zelfs dusdanig, dat de marktnotering op 81 \$cent boven den officieelen aankoopprijs der Regeering kwam te liggen. Toen de Treasury haar aankoopprijs evenwel niet verder verhoogde, reageerde de markt hierop met een prijsdaling tot zelfs beneden den aankoopprijs der Treasury. Hierbij bleef het voorloopig, ook al, omdat de markt rekening hield met het welslagen van een door de Zilvergroep gevoerde actie, om de bij de „Gold Reserve Act of 1934" ten aanzien van den dollar doorgevoerde gehalteverlaging, zich ook tot den zilveren dollar te doen uitstrekken, tengevolge waarvan de „coinage ratio", die als uitvloeisel dezer wet van 16:1 in 27:1 was

Edelmetaalvoorraden in het bezit van de Amerikaanse Treasury	Goudreserve		Vereischte zilvervoorraad		Werkelijke zilvervoorraad	Nog ontbrekende hoeveelheid zilver	Zilvervoorraad in % van de goudreserve
	Mill. \$	Mill. \$	Mill. ounces	Mill. ounces	Mill. ounces	Mill. ounces	
Einde: 1933.....	6.835	2.278	1.766	688	1.087	13,0	
1934.....	8.238	2.746	2.129	991	1.138	15,5	
1935.....	10.123	3.374	2.616	1.526	1.090	17,7	
1936.....	11.258	3.753	2.909	1.860	1.049	21,3	
1937.....	12.760	4.253	3.297	2.172	1.125	22,0	
1938.....	14.508	4.836	3.749	2.589	1.160	23,0	
1939.....	17.644	5.881	4.559	2.933	1.626	21,4	
1940.....	21.995	7.332	5.684	3.141	2.543	18,4	
1941.....	22.770	7.590	5.884	3.281	2.603	18,6	

Latere gedetailleerde cijfers staan ons niet ter beschikking. In aanmerking nemende, dat de in een tijdsbestek van acht jaren verworven hoeveelheid zilver de Treasury \$ 1,4 milliard heeft gekost, berekent het tijdschrift „Wirtschaft und Statistik", op basis van den huidige zilverprijs, tot 1942 reeds een verlies van \$ 500 miljoen.

Interessant zijn voorts de cijfers, welke de herkomst van het zilver aangeven. Deze doen zien, dat, met inbegrip van de bij de „Nationalization Order" van 9 Augustus 1934, op basis van 50,01 \$cent per ounce gelaste nationalisatie van alle in de Vereenigde Staten aanwezige zilvervoorraden — exclusief zilveren munten, zilvervoorraden en aan buitenlandsche Regeeringen en circulatiebanken toebehoorend zilver —, de binnenlandsche markt in de periode 1934 tot en met 1941 van de in totaal door de Treasury gekochte hoeveelheid zilver ad 2.593 miljoen ounces, 561,7 miljoen ounces of circa 22 % leverde en de buitenlandsche dus 78 %.

Dit wat de feiten betreft. Wij willen nu nog een oogenblik stilstaan bij de practische uitwerking der „Silver

gewijzigd, weer in de oude verhouding zou worden hersteld, hetgeen tot gevolg zou hebben, dat, waar op grond daarvan 2,18 zilveren dollars uit één ounce zouden kunnen worden aangemunt, de zilverprijs tot \$ 2,18 zou kunnen stijgen. Zeer rationeel kon deze redeneering voor het overige niet worden genoemd, omdat, als gevolg van de hieruit voortvloeiende stijging der waarde van de reeds in het bezit der Treasury zijnde zilveren dollars met $\frac{27}{10}$ van hun oorspronkelijke waarde, de hoeveelheid alsnog aan te kopen zilver zeer aanmerkelijk zou worden gedrukt. Blijkbaar achtte men in zilverkringen dit bezwaar minder ernstig uit overweging, dat de goudaankopen der Treasury in de jaren na 1934 in nog sterker tempo dan de zilveraankopen toenamen, waardoor anderzijds een rem werd aangelegd aan het bereiken van de verhouding 3:1.

Achteraf zal men wellicht kunnen vaststellen, dat de Amerikaansche Regeering er geen oogenblik aan heeft gedacht de evengenoemde suggesties van de Zilvergroep over te nemen, doch de markt werd hierdoor in spanning gehouden, met het gevolg, dat, toen langzamerhand wel

duidelijk ging blijken, dat op een verdere verhooging van den aankooprijks der Treasury niet viel te rekenen, een reactie intrad, welke den prijs van 77½ Scent (begin Mei 1935) tot 65½ Scent in Augustus deed inzakken, een reactie, waarvan hij zich tot einde 1935 niet meer herstelde.

Wijziging in de aankooppolitiek.

Begin December 1935 toch, wijzigde de Treasury haar aankooppolitiek aldus, dat zij haar Londensche aankopen practisch stopzette, om deze voornamelijk naar Mexico en Zuid-Afrika te verplaatsen, terwijl later bekend werd, dat zij ook in Britsch-Indië en China als koopster ging optreden. Dit alles kon evenwel niet verhinderen, dat de zilverprijs-spronggewijze omlaag ging en reeds einde 1935 tot 45,8 Scent per ounce was teruggevallen, op welk niveau hij zich gedurende de jaren 1936 en 1937 wist te handhaven, om nadien, t. w. in 1938, andermaal in te zakken, zoodat bij het uitbreken van den oorlog in 1939 de New-Yorknoteering was teruggelopen tot 35 Scent per ounce. Inmiddels hadden nog tal van factoren hun stempel op de zilvermarkt gedrukt, als bijv. de onzekerheid ten aanzien van een verlenging van het einde 1937 aflopende „Silver Agreement 1933”, welke verlenging intusschen niet plaatsvond. Wel werden na beëindiging van het „Silver Agreement” nog afzonderlijke overeenkomsten tot aankoop van zilver gesloten met Canada, China en Mexico, doch laatstgenoemde overeenkomst, gesloten op 10 Januari 1938, werd reeds spoedig, t. w. 18 Maart 1938, tengevolge van het met dit land gerezen petroleum-geschil, opgezegd, terwijl de aankopen uit China reeds na korten tijd aanzienlijk werden beperkt. Voorts werd een decreet uitgevaardigd, waarbij de Treasury voor 1938 haar aankopen van in de Vereenigde Staten gewonnen mijnzilver zou voortzetten, zij het dan ook niet meer tegen een prijs van 77,57 Scent per ounce, doch tegen den oorspronkelijken aankooprijks van 64,64 Scent per ounce, een prijs, die, zooals wij zagen, overigens nog steeds ver boven den wereldmarktprijs van 45 Scent per ounce lag.

Een oogenblik scheen het, dat de Treasury haar aankopen van buitenlandsch zilver geheel zou moeten stopzetten, als gevolg van de mogelijkheid, dat de zgn. „Townsend-Bill”, die op 20 Maart 1940 door het Banking and Currency Committee van den Senaat was aangenomen en die een voortzetting van deze aankopen verbood, tot wet zou worden verheven; dit is evenwel nimmer gebeurd, een feit, waaraan de oorlog intusschen niet vreemd is geweest, omdat deze allengs een totale wijziging in de zilverpositie bracht, zoowel wat vraag als wat aanbod betreft. Het aanbod uit China, dat reeds na 1938 een sterken teruggang had te zien gegeven, daalde sedertdien in snel tempo; de centrale Britsch-Indische zilvervoorraden werden door de Regeering van dit land gemanipuleerd, terwijl ook de voorraden bij de Indische bazaars nauwelijks meer ter markt verschenen, als gevolg van de sterk-toegenomen vraag naar zilver voor hoardingdoeleinden, een tendenz, welke zich na het uitbreken van den oorlog accentueerde en mogelijk werd gemaakt door den sterk gestegen export van dit land, zoo zelfs, dat de Britsch-Indische Regeering zich genoodzaakt zag op 20 Februari 1942 haar zilverafgiften geheel stop te zetten, als gevolg waarvan de Indische zilvernoteering circa 50 % boven de Londensche pariteit kwam te liggen.

Naast deze volkomen wijziging, wat de aanbods zijde betreft, stond een vraag, die eveneens totaal was gewijzigd.

Vooreerst schrompelden de Amerikaansche aankopen van buitenlandsch zilver sterk in; beliepen deze in 1938 nog het zesvoudige van het binnenlandsch geproduceerde mijnzilver, in 1941 waren zij reeds op één lijn met laatstgenoemde, om in 1942, gelijk nevenstaand staatje aantoon, nog verder terug te loopen.

Daarnaast maakte zich in 1941 en ook in 1942 een steeds sterker wordende vraag voelbaar naar zilver voor industriele doeleinden, speciaal als vervangingsproduct

Zilveraankopen der Amerikaansche Treasury (in millioenen ounces)

	Binnenlandsch zilver	Buitenlandsch zilver
1938.....	60,3	356,7
1939.....	60,6	282,7
1940.....	67,1	141,9
1941.....	69,7	70,2
1942.....	48,0	14,4

van voor den oorlog belangrijke metalen als tin e. d. Zoo steeg het industriele verbruik van zilver in de Vereenigde Staten en Canada van 40. miljoen ounces in 1940 tot 80 miljoen ounces in 1941, 115 miljoen in 1942 en 125 miljoen in 1943. In 1943 namen deze behoeften zoodanige afmetingen aan, dat het Congres medio September 1943 de Treasury machtigde haar totale zilvervoorraden voor oorlogs- en civiele productiedoelinden te verkoopen en uit te leenen, iets, wat voordien slechts voor enkele zeer bepaalde doeleinden was toegestaan en dan nog slechts uit de zgn. „vrije” zilverreserves der Treasury. Krachtens de „Greenact” nu mocht daartoe voortaan ook worden aangewend de geheele niet vrije, dus monetaire, zilverreserve, welke voor de dekking der zilvertificaten werd aangehouden en op dat tijdstip circa 1 milliard ounces of het viervoudige van de wereldproductie beliep.

In een slotartikel zullen wij op de economische betekenis der valorisatiepoging ingaan.

G. J. H. DE GRAAFF.

DE JONGSTE AGRARISCHE ONTWIKKELING IN ROEMENIË.

Dat ook Roemenië voor de moeilijkheden, waarmede vrijwel alle landen der wereld, sinds het uitbreken van den huidige oorlog, te kampen hebben, niet gespaard is gebleven, is duidelijk. In de eerste plaats werd het economisch leven van het land in 1940 volkomen gedesorganiseerd door den gebiedsafstand aan Hongarije, Bulgarije en Rusland, terwijl Roemenië in de tweede plaats nu reeds twee en een half jaar actief deelneemt aan den oorlog in Europa. Dit zijn twee feiten, die niet uit het oog mogen worden verloren, wil men de ontwikkeling van het Roemeensche agrarische leven niet naar een onjuisten maatstaf beoordeelen.

Wat den gebiedsafstand in 1940 betreft, deze had op agrarisch terrein tot gevolg, dat de met granen bebouwde oppervlakte daalde van 11,2 miljoen ha tot 6,6 miljoen ha, de met groente beplante oppervlakte van 1,5 miljoen ha tot 900.000 ha en de met industrieplanten bebouwde oppervlakte van 490.000 ha tot 190.000 ha¹⁾ De draagwijdte van deze cijfers kan men reeds afmeten aan de catastrophale daling der tarwevoortbrenging, die in 1940 nog slechts 1.365.000 ton bedroeg tegen 4.452.800 ton in 1939. Iets meer dan 800 ton tarwe verliet in 1940 de Roemeensche grenzen tegen 836.690 ton in het voorgaande jaar. Uitermate zwaar woog het practisch wegvallen van den tarwe-uitvoer op de Roemeensche betalingsbalans, doch niet minder ernstig was het probleem, dat op het gebied der binnenlandsche voedselvoorziening ontstond door de sterke vermindering der maïsvoortbrenging. 3,6 miljoen ton maïs produceerde Roemenië in 1940, tegen 6 miljoen ton in 1939. Daarnaast was de gerstvoortbrenging teruggelopen van 816.400 ton tot 477.200 ton, de haverproductie van 487.000 ton tot 346.000 ton en de roggevoortbrenging van 431.500 ton tot 46.900 ton²⁾. De ramp, die Roemenië in 1940 op agrarisch gebied bedreigde, blijkt duidelijk uit nevenstaand overzicht (gemiddelde productie 1937—1939 in duizend ton):

¹⁾ Bron: „Economisch Bericht”, nr. 42 van de afdeling studie en documentatie van het Roemeensche Ministerie van Economische Zaken.

²⁾ „Recueil de Statistique de l'Institut International du Commerce”, Aug. 1942, blz. 1312.

Voortbrengsel	Roemenië 1939	aan de UdSSR afg. geb.	aan Hon- garije afg. geb.	aan Bul- garije afg. geb.
tarwe	4.391,7	856,8	417,7	170,3
maïs	5.310,1	913,1	429,8	114,5
gerst	861,9	277,3	62,3	48,8
haver	487,7	42,9	105,3	12,1
rogge	454,9	190,0	58,7	85,2
aardappelen	1.854,5	554,2	393,8	2,8
boonen	199,6	13,4	16,7	9,9
zonnebloemen	182,5	112,6	14,8	1,8
sojaboonen	68,5	54,5	0,6	1,3
suikerbieten	664,7	198,3	55,9	4,9
lucerne	519,1	44,2	87,5	2,7
klaver	610,9	85,3	192,6	0,3
borstelgras	294,4	27,0	5,5	8,3
wijn	1.060,4	292,1	50,2	25,6
pruimen	469,4	24,2	40,6	0,5
koolzaad	46,0	10,3	0,6	6,8

- Bovenstaande verliezen waren des te ernstiger, daar Roemenië hierdoor rechtstreeks in zijn handelspotentieel werd getroffen. De zwakke Roemeense valuta moest hierop onmiddellijk reageren. Voor tarwe werd de exportdaling reeds vermeld. Voor de overige graansoorten liep de uitvoer als volgt terug (in 1.000 ton)²⁾:

	1939	1940
Rogge	99,7	1,1
Gerst	118,2	51,6
Maïs	618,0	144,9

Op welke wijze trachtte men in 1940 den Roemeenschen landbouw weer op het goede spoor te brengen? Daar vooral de tarwe-uitvoer zoo snel mogelijk op peil moest worden gebracht, werd het binnenlandsche tarweverbruik sterk gedrukt door het invoeren van een prijs van 50 lei per kg brood. Dit noodzaakte de groote massa van het Roemeensche volk vrijwel uitsluitend roggebrood te gebruiken en meer maïs. De uitvoer van dit laatste volksvoedsel werd aan den tarwe-export gedeeltelijk opgeofferd. Als positieve maatregel werden de boeren gedwongen meer tarwe te verbouwen. Zoo bedroeg de met tarwe bezaaide oppervlakte in 1941 reeds 201.000 ha meer dan in 1940. Deze uitbreiding kon echter slechts plaatsvinden ten koste der andere graansoorten, waarvan de bebouwde oppervlakte verminderde met 300.000 ha.

De opening der Roemeensch-Russische vijandelijkheden en het ongunstig weer maakten den Roemeenschen tarwe-productieslag tot een mislukking. De algemeene mobilisatie onttrok veel werkrachten aan den landbouw, terwijl te veel regen in den herfst en de te laat ingetreden dooi in het voorjaar de bewerking der velden verhinderden. Door overstromingen moesten groote uitgestrektheden tot driemaal worden bezaaid; andere velden bleven braak liggen of werden slechts-half bewerkt. De oogst bedroeg dan ook slechts 1.920.500 ton. De gemiddelde opbrengst per ha was gedaald van 1.090 kg in 1939 tot 860 kg in 1941. Overeenkomstige dalingen van de opbrengst per ha moesten worden genoteerd voor maïs, gerst, haver en rogge.

Ook het jaar 1942 bracht door dezelfde omstandigheden als in 1941 geen verbetering. Weliswaar werden 34.400 ton tarwe uitgevoerd, doch dit was uitsluitend geschied ten koste van het binnenlandsch verbruik. In 1942 kende Roemenië voor het eerst een nijpend tekort aan tarwebrood. De tarwevoortbrenging had een recordlaagte bereikt van 1.230.600 ton, dit is 3.222.200 ton minder dan in 1939 en 689.900 ton minder dan in 1941. Men verlieze hierbij niet uit het oog, dat Bessarabië en Noord-Boekowina in 1942 voor het eerst wederom hun bijdrage aan de Roemeensche tarwevoortbrenging hadden geleverd. Tegen een vermindering van de opbrengst per ha van 860 kg in 1941 tot 580 kg in 1942 was echter ook deze bijdrage niet bestand. Dat het jaar 1942 over de geheele linie uiterst ongunstig was, blijkt wel uit het feit, dat de opbrengst per ha van maïs daalde van 1.050 kg in 1941 tot 660 kg in 1942, die van gerst van 730 kg tot 640 kg, die van haver van 770 kg tot 710 kg en die van rogge van 600 kg tot 440 kg. Teneinde het gevaar

van woekerprijzen in den graanhandel te voorkomen, zag de Regeering zich gedwongen prijzen voor granen vast te stellen. Deze bedroegen per wagon van 10 ton, af producent: voor tarwe 240.000 lei, voor maïs 200.000 lei, voor gerst 160.000 lei, voor haver 170.000 lei en voor rogge 180.000 lei. De boer ontving dus ruim 30 cent per kg tarwe en 23 cent voor een kg rogge. De verbruiker betaalde voor een kg tarwebrood 64 cent. In 1943 werden deze prijzen verhoogd tot 280.000 lei voor tarwe, tot 186.000 lei voor gerst, tot 210.000 lei voor haver en tot 207.000 lei voor rogge. Dit alles ging ten koste van het gemiddeld verbruik per hoofd der bevolking, terwijl de boer tenslotte nog minder geld ontving dan in den tijd, toen een wagon tarwe hem slechts 160.000 lei opbracht, doch toen hij tweemaal zooveel oogstte als in 1943. De stadsbevolking leed onder deze omstandigheden het meest. Door het stichten van talrijke volksrestaurants³⁾ van regeeringswege en het in het leven roepen van bijzondere uitdeelingsposten⁴⁾, vooral voor ambtenaren, heeft men weten te voorkomen, dat een groot gedeelte der stedelijke bevolking verschillende producten, die voor het levensonderhoud noodzakelijk zijn, van haar dagelijks menu moest schrappen. In Roemenië doet zich de paradoxale toestand voor, dat er alles in onbeperkte mate verkrijgbaar is in den normalen handel, doch dat de gemiddelde burger het zich niet kan aanschaffen bij gebrek aan de noodige koopkracht. Hieraan moet dan ook in hoofdzaak de geweldige voorraad worden toegeschreven, die de winkels van allerlei producten bezitten. Men wil verkoopen, hoe meer hoe liever, doch de koopers zijn er schaarsch, zeer schaarsch.

Een andere groep landbouwproducten, waarvan de beteekenis steeds stijgende is, wordt gevormd door groente en industrieplanten. De voortbrenging hiervan bedroeg in 1939 ongeveer 3.842.400 ton en na den gebiedsafstand 1.539.700 ton, terwijl de bebouwde oppervlakte een vermindering had ondergaan van 1.957.000 ha tot 1.244.000 ha. Het inhalen van dezen achterstand is eigenlijk de voornaamste taak der Roemeensche Regeering geweest. In de eerste plaats was zij door overeenkomsten gebonden om bepaalde hoeveelheden groente en industriële gewassen uit te voeren, terwijl in de tweede plaats een goed functioneeren van de Roemeensche nijverheid in niet onbelangrijke mate van de voortbrenging van industriële gewassen afhankelijk was. De verbouw van bovengenoemde producten heeft dan ook een geleidelijke uitbreiding ondergaan. In 1943 had men met 1.350.000 ha groente het peil van 1939 bijna bereikt, terwijl de met industrieplanten bebouwde oppervlakte in 1943 die van 1939 zelfs met 264.000 ha overtrof. Gezien de uitzonderlijke moeilijkheden, waarvoor men zich geplaatst heeft gezien, mag dit een opmerkelijke prestatie worden genoemd. In welk tempo de verbouw van groente en industrieplanten zich heeft ontwikkeld, toont onderstaand staatje:

Product	Bebouwde oppervlakte in 1.000 ha			Voortbrenging in 1.000 ton		
	1939	1940	1943	1939	1940	1943
boonen	1.038	683	763	167,7	84,1	152,4
erwten	52	61	235	57,8	70,2	197,7
linsen	19	12	20	15,2	6,5	9,9
aardappelen ¹⁾	306	124	303	1.988,4	556,4	1.714,1
uien	25	12	18	134,9	48,4	102,3
knoflook	27	14	41	296,2	128,3	100,4
zonnebloemen	164	185	441	142,4	122,0	222,1
koolzaad	61	28	56	35,8	14,4	14,8
sojaboonen	103	11	41	86,1	6,9	21,5
suikerbieten	53	34	48	855,0	468,5	419,3
tabak	22	13	21	14,4	10,1	14,7
hennep	58	31	85	38,9	18,6	27,2
vlas	12	13	42	5,7	3,8	8,7
katoen	7	18	20	4,0	3,5	7,9
Tesamen	1.947	1.239	2.104	3.842,5	1.539,7	3.013,0

¹⁾ Wordt in Roemenië als groente beschouwd.

²⁾ Hier worden met regeeringssteun goedkope maaltijden geserveerd.

³⁾ Deze verdeelen nu en dan levensmiddelen en verbruiksartikelen tegen sterk verminderden prijs.

Globaal genomen is de achterstand 1939—1940 dus vrijwel ingelopen. Bij een nadere beschouwing blijkt echter, dat voor sommige producten toch nog een belangrijke daling kan worden vastgesteld, terwijl bij vele anderen de stijging der bebouwde oppervlakte niet voldoende in het voortbrengingscijfer tot uitdrukking komt. In dit verband zijn de gegevens betreffende koolzaad, suikerbieten, hennep, vlas, katoen, erwten en linsen wel zeer duidelijk. De opbrengst per ha van katoen bijv. daalde van 600 kg in 1939 tot 400 kg in 1943 en die van zonnebloemen zelfs van 900 kg in 1939 tot 500 kg in 1943. Het door de Regeering voorgeschreven aanbouwprogramma werd in hoofdzaak uitgevoerd, doch hierbij werd de kwaliteit aan de kwantiteit opgeofferd. Voor een dergelijke snelle uitbreiding der bebouwde oppervlakte, waren noch voldoende arbeidskrachten, noch voldoende landbouwwerktuigen aanwezig.

Eén en ander verhindert echter niet, dat Roemenië er in 1943, wat de voorziening van groente en industrieplanten betreft, belangrijk gunstiger voorstond dan in 1940. Zoo heeft Roemenië nog geen groentetekort gekend, tabak werd nog niet gerantsoeneerd; alleen plantenoliën en suiker waren niet in voldoende mate aanwezig om de binnenlandsche behoefte te dekken, terwijl de sojaboonproductie geheel werd uitgevoerd. In December 1942 werden van regeeringswege maximumprijzen vastgesteld. Zij bedroegen: voor boonen 24 lei per kg (alles af producent), voor aardappelen 15 lei per kg, voor erwten 52 lei, voor zonnebloemen 235.000 lei per wagon, voor koolzaad 325.000 lei per wagon, voor suikerbieten 44.000 lei per wagon, voor hennepzaad 320.000 lei per wagon, voor ruwe katoen eerste soort 140 lei per kg en voor sojaboonen 35 lei per kg.

Wat voor de groente en industrieplanten geldt, is eveneens van toepassing op de veeteelt. Ook hier is het dieptepunt overwonnen en de achterstand, geboekt in het jaar 1940, voor het grootste gedeelte weer ingehaald. Dit is opmerkelijk, waar de veeteelt in Roemenië altijd zeer stiefmoederlijk is behandeld en het vee er in het algemeen slecht wordt verzorgd. Begrippen van hygiëne in de stallen zijn in Roemenië nog onbekend. Vee is, met uitzondering van schapen, een bijkomstigheid, waarvan men de rentabiliteit aan het toeval overlaat. De ontwikkeling in den Roemeenschen veestapel toont het volgende overzicht:

V estap I in Roemenië (in 1000 stuks)

Jaar	Paarden	Runderen	Schapen	Varkens	Pluimvee
1939	2.042	4.463	12.850	2.926	35.404
1940	1.085	2.550	7.974	1.718	20.666
1941	1.425	3.406	9.328	2.044	23.098
1943	1.498	3.755	9.781	2.402	27.861

Samenvattend kan men zeggen, dat de Roemeensche regeering bij haar streven, het dieptepunt van 1940 te overwinnen, belangrijke resultaten heeft behaald, vooral als men hierbij rekening houdt met de buitengewone moeilijkheden, die uit slechte weersgesteldheden, oorlog en gebiedsafstand voortvloeiden. Aan den anderen kant bewijst de ontwikkeling 1940—1943 echter, dat de Roemeensche landbouw nog steeds aan zijn oude kwaal lijdt: gebrek aan vakkennis, aan landbouwwerktuigen en geld. Zoolang de Roemeensche boer niet in staat is de opbrengst per ha belangrijk te verhoogen, blijft iedere uitbreiding van de bebouwde oppervlakte een noodelooze verkwisting. De opbrengst per ha zal steeds meer afnemen, terwijl de boer zelf zich ten laatste in een onvermijdelijke catastrofie werkt. De ontproletariseering der boerenbevolking en de verhooging van haar levenspeil zijn uitsluitend van bovengenoemde factoren afhankelijk. Zou men een landbouwproductieslag daarom niet beter in het teeken kunnen stellen van vakontwikkeling, in plaats van haar in den viciëuzen cirkel te dwingen van de uitbreiding der bebouwde oppervlakte?

L. J. M. VAN DEN BERK.

STATISTIEKEN

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Maart 1944	22 Maart 1944
	in guldens	
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	29.651.143,47	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	24.821,17	716.703,61
Voorschotten op ult. Jan. resp. Febr. '44 a.d. gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede o.p. op die belastingen en op de vermogensbelasting	33.444.577,08	33.444.577,08
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	334.275.332,62	334.309.965,88
Idem voor Suriname ¹⁾	8.739.430,08	8.764.445,08
Idem voor Curaçao ¹⁾	111.986,53	111.986,53
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	16.012.028,—	16.012.028,—
Daggleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	215.441.135,51	220.693.202,90
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	162.198.841,34	165.701.624,63
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	10.308.612,30
Voorschot door De Ned. Bank in regk.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.666.000,—	6.666.000,—
Schatkistpromessen in omloop	3.193.300.000,— ¹⁾	3.181.100.000,— ¹⁾
Daggleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	220.913.983,—	221.460.755,50
Schuld op ult. Jan. resp. Febr. '44 a.d. gem. wegens aan haar uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fonds. alm. o.p. op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	512.212,—	3.336.468,10
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	601.743.393,67	605.216.366,21
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	894.516,64	894.561,64
Id. aan div. instellingen ¹⁾	501.023.078,39	501.281.856,48

¹⁾ In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks ondergebracht bij De Nederlandsche Bank nihil.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels, openmarktpapier, beleeningen, voorschotten a/h. Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeisch. schulden
3 April '44	4.723.395	171.224	4.966.246	4.795.728
27 Mrt. '44	4.714.250	153.015	4.936.235	4.767.098
20 " '44	4.668.875	160.606	4.899.334	4.730.675
13 " '44	4.560.381	169.731	4.800.746	4.636.222
6 " '44	4.514.063	171.626	4.757.264	4.593.907
28 Febr. '44	4.510.147	147.595	4.729.485	4.569.823
21 " '44	4.459.222	167.036	4.698.474	4.537.841
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig. natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
3 April '44	3.994.760	800.938	101.643	C. 131.477	—
27 Mrt. '44	3.937.284	829.803	100.198	C. 124.544	—
20 " '44	3.900.477	830.454	99.441	C. 127.074	—
13 " '44	3.863.576	772.481	95.707	C. 95.263	—
6 " '44	3.842.824	751.070	94.389	C. 117.324	—
28 Febr. '44	3.803.971	764.834	91.713	C. 117.975	—
21 " '44	3.732.416	805.392	89.709	C. 94.181	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (d.d. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, vanaf 5 Juli opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.		Blz.
Administratieplicht	27, 55, 123	Motorbrandstof	163	Verpakkingsvoorschriften	96
Afval	123	Non-ferrometalen	123	Vervoer	111, 163
Algemeen Vestigingsverbod	55	Omzetbelasting	41, 97	Verzekering	96, 125
Ambacht	27, 161	Opheffing Centrales	40	Vestigingswet Kleinbedrijf	41, 125, 177
Arbeidszaken	27, 55, 123, 161	Organisatie Bedrijfsleven	27, 83, 123, 163	Visscherij	41
Bank- en Credietwezen	41	Pluinvee	41, 135	Vlas	41, 97, 163
Belastingzaken	41, 111, 163	Prijnsregelingen	40, 83, 125, 163	Voedselvoorziening	97, 135
Betalingsverkeer met het buitenland	27	Scheidsgerecht Voedselvoorziening	41	Volkstuinen	125
Bouwnijverheid	123	Sierteelt	41, 97, 135	IJzer en Staal	125, 177
Buitenlandsche Handel	123	Sociale voorzieningen	125, 177	Zaden	41, 97
Groenten en fruit	96	Steenverleening aan stilgelegde bedrijven	40, 55, 125	Zuivel	41, 97, 163
Grondstoffenbesparing en bedrijfsrationalisatie	161	Suikerbieten e. d.	41, 97		
Handel	27, 55, 123, 162	Surrogaten	41, 97		
Huurprijzen van nieuwbouw	162	Tabak	40, 96, 135		
Heffingen	41, 55, 123, 162	Textiel	40, 96, 177		
In- en Uitvoer	26	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek	41		
Industrie	27, 55, 123, 163	Tuinbouw	41		
Inlevering puntdraad en gladde draad	135	Turf	96		
Kamers van Koophandel	40	Vee	41, 97, 135		
Kinderbijslagwet	123	Veevoeder	41, 97		
Landbouw	41, 97, 125	Vereenigingsheffing	125		
Monopolieproducten	55, 123				

Binnenkort verschijnt:

De Landbouw als bron van volksbestaan in Nederland

samengesteld door Ir. D. J. MALTHA
met medewerking van anderen

Publicatie No. 36
van het Nederlandsch Economisch Instituut

Uitgave: DE ERVEN F. BOHN N.V. — HAARLEM

Dr. J. R. A. Buning:

De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland

Publicatie No. 32
van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 3.65*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 2.75; bestellen bij het N.E.I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

Het volkscredietwezen in de depressie

door

**R. M. Dr. Soemitro
Djojohadikoesoemo**

Publicatie No. 34 van het
Nederlandsch Economisch
Instituut

Prijs f 5.50*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 4.10; bestellen bij het N.E.I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: De Erven
F. BOHN N.V. - Haarlem

Banden 1943

voor

Economisch-Statistische Berichten

Zendt Uw jaargang in aan H. A. M. Roelants - Schiedam, onder gelijktijdige overmaking van f 3,10 op postrekening 5858 ten name van dezelfde firma en U ontvangt Uw jaargang keurig gebonden franco thuis. Losse banden worden toegezonden na ontvangst van f 1,25 op postrekening 5858 ten name van

H. A. M. Roelants - Schiedam

Ter vervanging van haar door brand verloren gegane voorraad nummers van *Economisch-Statistische Berichten* en *Economisch-Statistisch Maandbericht* van den jaargang 1940, zou de redactie het zeer op prijs stellen, indien de lezers, die hun exemplaren kunnen missen, deze aan haar zouden willen afstaan.